

ΜΑΝΟΛΗΣ Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΚΟΥΜΗΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Μέλη 17ου - 18ου - 19ου αι.

Μέρος Β΄

ΨΑΛΛΟΥΝ

Σεβασμιότατος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Μητροπολίτης Πατρών

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ

Πρωτοψάλτης Αθηνών

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ

Πρωτοψάλτης Καβάλας

ΑΝΤΙΠΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, ΙΩΣΗΦ

Μοναχοί της Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1999

1. *Ἄστρον ἤδη ανατέταλκεν* ηχ α΄. Καλοφωνικός ειρμός Μπαλασίου ιερέως (ακμή 1660-1700). Μητροπολίτης Νικόδημος Βαλληνδράς. 6΄.21΄΄. 2. *Ευλογητάρια* ηχ πλ α΄ Κε Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή περ. 1760-†1777). Μητροπολίτης Νικόδημος Βαλληνδράς. 10΄.14΄΄. 3. *Εν τῷ θλίβεσθαί με* ηχ πλ α΄ Πα Πέτρου Πελοποννησίου. Αντίφωνα Κυριακών. Μητροπολίτης Νικόδημος Βαλληνδράς. 6΄.34΄΄. 4. *Κράτημα* ηχ γ΄ Πέτρου Πελοποννησίου. Λεωνίδας Σφήκας. 13΄.39΄΄. 5. *Αναστάσεως ημέρα* ηχ α΄ Πέτρου Βυζαντίου (ακμή 1770-†1808). Ειρμοί Πάσχα. Ματθαίος Τσαμκιράνης. 6΄.32΄΄. 6. *Ὁ διδούς τροφήν* ηχ α΄ Πέτρου Εφεσίου (α΄ μισό 19ου αι.). Ματθαίος Τσαμκιράνης. 6΄.55΄΄. 7. *Χαίρε απειρόγαμε* ηχ βαρύς Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770-†1840). Ματθαίος Τσαμκιράνης. 4΄.53΄΄. 8. *Κράτημα* ηχ πλ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710). Μοναχοί Αντίπας και Αμφιλόχιος. 4΄.50΄΄. 9. *Την αδιαψόρως* ηχ πλ α΄ Δαμιανού Βατοπεδινού (ακμή περ. 1670-1700). Μοναχοί Αντίπας, Αμφιλόχιος, Φιλόθεος, Ιωσήφ. 5΄.43΄΄. 10. *Σέ μεγαλύνομεν* ηχ πλ δ΄ Κωνσταντίνου του εξ Αγκιάλου (τέλος 16ου αι.). Μοναχοί Αντίπας, Αμφιλόχιος, Φιλόθεος, Ιωσήφ. 8΄.23΄΄.

ΜΝΗΜΕΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ	9
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ	11

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΙ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ	17
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ	25

ΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ

Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ	33
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ	34
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ	36
Σ'τος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ	36
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ	38
ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ	39
Μοναχοί ΑΝΤΙΠΑΣ-ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ-ΦΙΛΟΘΕΟΣ-ΙΩΣΗΦ	40

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΕΞ ΑΓΧΙΑΛΟΥ	47
ΜΠΑΛΑΣΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ	47
ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ	48
ΠΕΤΡΟΣ ΜΠΕΡΕΚΕΤΗΣ	49
ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ	51
ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ	53
ΠΕΤΡΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ	55
ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΣ	56
ΠΕΤΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΣ	60

ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ	63
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ	104

ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΩΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟ - ΕΒΔΟΜΟ	151
ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ ΠΡΩΤΗ - ΔΕΚΑΤΗ	165

ΜΝΗΜΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΗ
Α. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΜΝΗΜΕΙΑ

ΜΝΗΜΕΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ

Την δέησίν μου δέξαι την πεινχράν

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΜΑΝΟΛΗΣ Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΚΟΥΜΗΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ
ΠΡΩΤΗ & ΔΕΥΤΕΡΗ
Μέλη 17ου - 18ου - 19ου αι.

© Μανόλης Κ. Χατζηγιακουμής, 1999

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ, Σόλωνος 119, Αθήνα 106 78

Απαγορεύεται οποιαδήποτε χρήση του ηχητικού ή έντυπου υλικού χωρίς την απαραίτητη άδεια και την αναγκαία αναφορά στον Επιμελητή, στη Σειρά και στον Εκδοτικό φορέα.

Οι Μουσικές αυτές Εκδόσεις εγκαινιάζονται με χορηγία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (Απόφαση Υφυπουργού Χρήστου Πάχτα).

ISBN 960-8009-05-7 - SET 960-8009-12-X • ΚΕΡΕ ΜΑ01 & ΜΑ02

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1999

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

1. *Θεαρχίω νεύματι* Ιακώβου πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1760 - †1800). Δοξαστικό του Εσπερινού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (15 Αυγ.). Μέλος οκτάηχο. Εδώ οι 3 πρώτοι στίχοι. Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. Θεοδώρου Φωκαέως, *Δοξαστάριον Ιακώβου πρωτοψάλτου*, Κων/πολη 1836, τόμ. Β', σ. 146-48. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Θανάσης και Βαγγέλης Γλάρος. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Φεβρουάριος 1988. Διάρκεια 9'.34" [Σώμα Πρώτο, CD 9ο].

2. *Σήμερον προέρχεται* ηχ πλ β' Ιακώβου πρωτοψάλτου. Δοξαστικό των Αίνων της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτ.). Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. Θεοδώρου Φωκαέως, *Δοξαστάριον Ιακώβου πρωτοψάλτου*, ό.π., τόμ. Α', σ. 25-27. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Φάνης Σουλακέλλης. Ηχογράφηση, Γιάννης Τριφύλλης (Action), Φεβρουάριος 1986. Διάρκεια 8'.29" [Σώμα Τρίτο, CD 2ο, αρ. 3].

3. Κράτημα ηχ α' Κε Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή περ. 1760 - †1777). Από τα κρατήματα των καλοφωνικών ειρμών. Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. Γρηγορίου πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικόν Ειρμολόγιον*, Κων/πολη 1835, σ. 201-05. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Φάνης Σουλακέλλης. Ηχογράφηση,

Γιάννης Τριφύλλης (Action), Φεβρουάριος 1986. Διάρκεια 12'.35" [Σώμα Δεύτερο, CD 5ο, αρ. 7].

4. *Ο καρπός της κοιλίας σου ηχ πλ β'.* Στίχος από το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 - 1710). Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. Νεκταρίου μοναχού, *Μουσικός Θησαυρός του Εσπερινού*, Άγ. Όρος 1935, σ. 276-78. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Αλέξης Γιαννακόπουλος - Γιώργος Κωνσταντίνου. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Απρίλιος 1989. Διάρκεια 5'.35" [Σώμα Πρώτο, CD 3ο].

5. *Ότι σωτήρα έτεκες ηχ βαρύς.* Στίχος από το ίδιο οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη. Ψάλλει ο ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. Γεωργίου Πρωγάκη, *Μουσική Συλλογή*, τόμ. Α', Κων/πολη 1909, σ. 87-90. Ισοκράτες, Γιώργος Βαλλής - Ηλίας Πουγούνιας. Σήμανση κρατημάτων Θρασύβουλος Στανίτσας. Ηχογράφηση, Πασσανίας Μακρής (Columbia), Φεβρουάριος 1980. Διάρκεια 5'.32" [Σώμα Πρώτο, CD 4ο].

6. *Πάσαν την ελπίδα μου ο δυστυχής ηχ βαρύς.* Καλοφωνικός ειρμός Πέτρου Μπερεκέτη. Ψάλλει ο ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. Γρηγορίου πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικόν Ειρμολόγιον*, ό.π., σ. 147-50. Ισοκράτες, Γιώργος Βαλλής - Αμβρόσιος Χατζηαποσιόλου - Ηλίας Πουγούνιας. Σήμανση κρατημάτων Θρασύβουλος Στανίτσας. Ηχογράφηση, Γιάννης Τριφύλλης (Action), Νοέμβριος 1983. Διάρκεια 13'.43" [Σώμα Δεύτερο, CD 3ο, αρ. 7].

7. *En bυθώ κατέστρωσε ποτέ* ηχ λέγετος. Καλοφωνικός ειρμός Πέτρου Μπερεκέτη. Ψάλλει ο ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικόν Ειρμολόγιον*, ό.π., σ. 52-55. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Γιώργος Βαλλής. Σήμανση κρατημάτων Θρασύβουλος Στανίτσας. Ηχογράφηση, Γιάννης Τριφύλλης (Action), Ιούνιος 1983. Διάρκεια 10'.15" [Σώμα Δεύτερο, CD 2ο, αρ. 3].

8. Πασαπνοάρια Αίνων ηχ ά και γ'. Από το οκτάηχο σύστημα των αργοσύντομων Πασαπνοαρίων του Ιακώβου πρωτοψάλτου. Ψάλλει ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ. Γεωργίου Πρωγάκη, *Μουσική Συλλογή*, τόμ. Β', ό.π., σ. 175-78 ηχ ά και σ. 182-84 ηχ γ'. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Ιούλιος 1992. Διάρκεια 5'.17" + 2'.35" [Σώμα Πρώτο, CD 10ο].

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

1. *Άστρον ήδη αναπέταλκεν* ηχ ά'. Καλοφωνικός ειρμός Μπαλασίου ιερέως (ακμή περ. 1660-1700). Ψάλλει ο Σεβασμιότατος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. Γρηγορίου πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικόν Ειρμολόγιον*, Κων/πολη 1835, σ. 4-6. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Θανάσης και Βαγγέλης Γλάρος. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Φεβρουάριος 1988. Διάρκεια 6'.30" [Σώμα Δεύτερο, CD 8ο, αρ. 1].

2. Ευλογητάρια ηχ πλ α' Κε Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή περ. 1760 - †1777). Εις τον Όρθρον του Μεγάλου Σαββάτου. Από το Ειρμολόγιο των Καταβασιών του ίδιου (Σύνθεση περ. 1764-1770). Ψάλλει ο Σεβασμιότατος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου Πελοποννησίου*, Κων/πολη 1825, σ. 210-15. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Ηλίας Γεωργίου - Παναγιώτης Ανδριόπουλος. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Φεβρουάριος 1991. Διάρκεια 10'.15" [Σώμα Τέταρτο, CD 7ο, αρ. 1].

3. *Εν τω θλίβεσθαί με* ηχ πλ α' Πέτρου Πελοποννησίου. Αντίφωνα των Κυριακών. Από το Ειρμολόγιο των Καταβασιών του ίδιου. Ψάλλει ο Σεβασμιότατος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου Πελοποννησίου*, ό.π., σ. 267-70. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Ηλίας Γεωργίου - Αλέξης Γιαννακόπουλος. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Ιούνιος 1991. Διάρκεια 6'.33" [Σώμα Τέταρτο, CD 8ο, αρ. 2].

4. Κράτημα ηχ γ' Πέτρου Πελοποννησίου. Από τα κρατήματα των καλοφωνικών ειρμών. Ψάλλει ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ. Γρηγορίου πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικόν Ειρμολόγιον*, ό.π., σ. 213-18. Ισοκράτες, Γιώργος Βαλλής - Αμβρόσιος Χατζηαποστόλου. Ηχογράφηση, Γιάννης Τριφύλλης (Action), Μάρτιος 1984. Διάρκεια 13'.40" [Σώμα Δεύτερο, CD 12ο, αρ. 5].

5. *Αναστιάσεως ημέρα* ηχ α' Πέτρου Βυζαντίου (ακμή 1770 - †1808). Ειρμοί του Κανόνα του Πάσχα. Από το Σύντομο Ειρμολόγιο του ίδιου. Ψάλλει ο ΜΑΤ-

ΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου του Πελοποννησίου μετά του Συντόμου Ειρμολογίου Πέτρου πρωτοψάλτου του Βυζαντίου*, Κων/πολη 1825, σ. [B] 4 κ.εξ. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Μάιος 1992. Διάρκεια 6'.32" [Σώμα Πέμπτο, CD 1ο, αρ. 5].

6. *Ο διδούς τροφήν ηχ α'* Πέτρου Εφεσίου (α' μισό του 19ου αι.). Στίχος από τον οκτάηχο πολυέλεο *Εξομολογείσθε τω Κυρίω* του ίδιου. Ψάλλει ο ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Πέτρου Εφεσίου, *Τόμος Δεύτερος της Ανθολογίας*, Βουκουρέστι 1830, σ. 243-45. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Μάιος 1993. Διάρκεια 6'.55" [Σώμα Πρώτο, CD 14ο].

7. *Χαίρε απειρόγαμε ηχ βαρύς* Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770 - †1840). Στίχος από το οκτάηχο *Ρόδον το αμάραντον* του ίδιου. Ψάλλει ο ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ταμείον Ανθολογίας*, Κων/πολη 1824, τόμ. Α', σ. 152-54. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Ιούνιος 1993. Διάρκεια 4'.53" [Σώμα Πρώτο, CD 12ο].

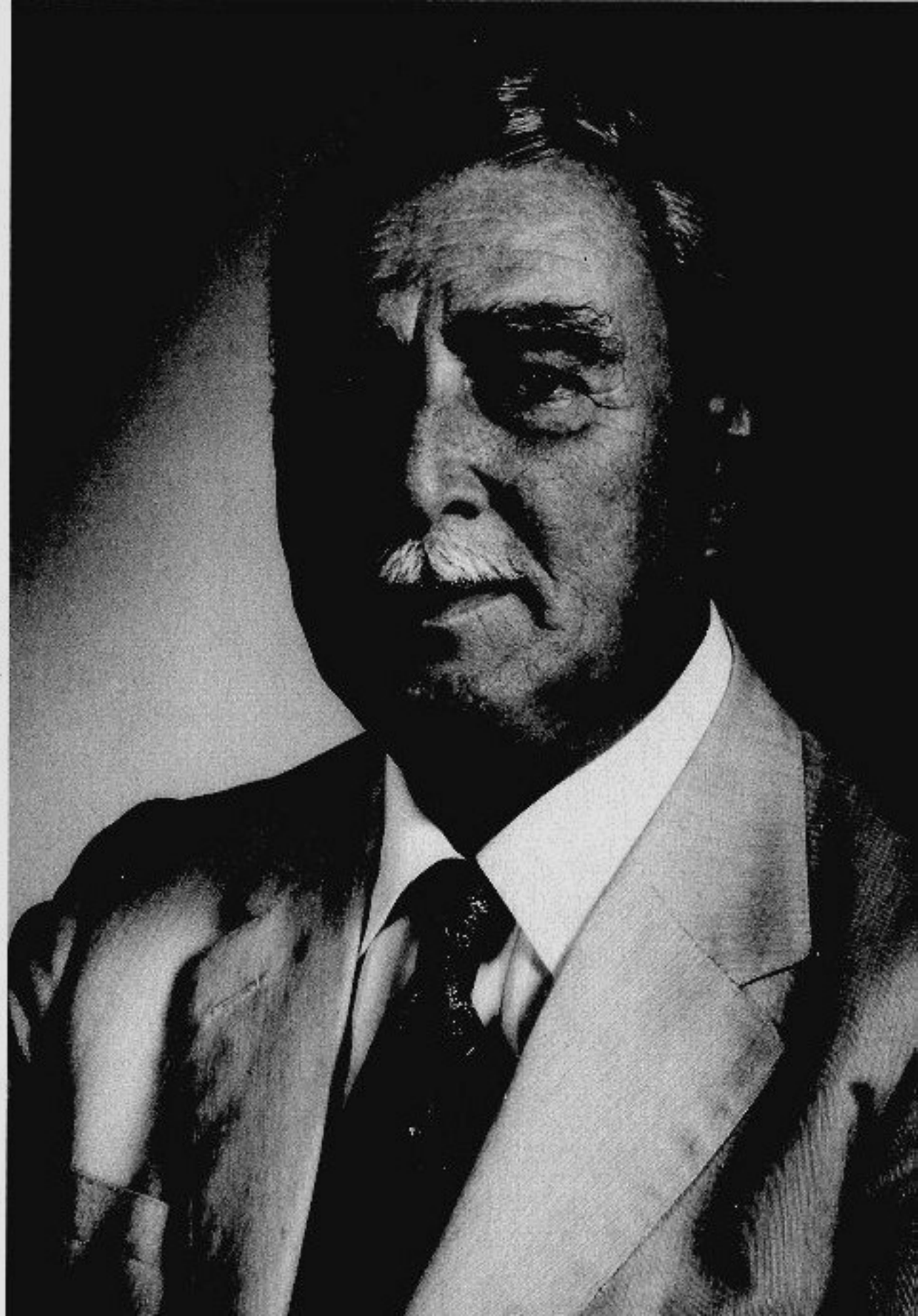
8. Κράτημα ηχ πλ α' Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710). Η αρχή. Από τον οκτάηχο *Οίκο Ψάλλοντές σου τον τόκον* του ίδιου. Ψάλλουν οι μοναχοί ΑΝΤΙΠΑΣ και ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ. Κατά τη μεταγραφή Γρηγορίου πρωτοψάλτου, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ. χφ 754, φ 299r-300r. Ισοκράτες, Παναγιώ-

της Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Ιούλιος 1992. Διάρκεια 4'.52" [Σώμα Πρώτο, CD 6ο].

9. *Την αδιαφθόρως ηχ πλ α΄* Δαμιανού μοναχού του Βατοπεδινού (ακμή περ. 1670-1700). Στίχος από την οκτάηχη Τιμιωτέρα του ίδιου. Ψάλλουν οι μοναχοί ΑΝΤΙΠΙΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, και ΙΩΣΗΦ. Πέτρου Εφεσίου, *Τόμος Δεύτερος της Ανθολογίας*, Βουκουρέστι 1830, σ. 394-95 (Μεταγραφή του ίδιου). Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Ηλίας Γεωργίου - Παναγιώτης Ανδριόπουλος. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Απρίλιος 1993. Διάρκεια 5'.43" [Σώμα Πρώτο, CD 2ο].

10. *Σέ μεγαλύνομεν ηχ πλ δ΄* Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου (τέλος του 16ου αι.). Στίχος από την οκτάηχη Τιμιωτέρα του ίδιου. Ψάλλουν οι μοναχοί ΑΝΤΙΠΙΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, και ΙΩΣΗΦ. Κατά τη μεταγραφή Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ. χφ 704, φ 212r-12v. Ισοκράτες, Παναγιώτης Μάθος - Παναγιώτης Ανδριόπουλος - Κώστας Λανάρας. Ηχογράφηση, Γιάννης Σκιαδάς (Sigma Sound), Μάιος 1993. Διάρκεια 8'.20" [Σώμα Πρώτο, CD 1ο].

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ
ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ

Πατήρ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΙ

Στις δύο αυτές Ανθολογίες περιλαμβάνονται μέλη, τα οποία ψάλλουν, όπως ήδη σημειώθηκε στην αναλυτική καταγραφή, στην μεν Πρώτη, ο πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής (αρ. 1 - 4), ο Θρασύβουλος Στανίτσας (αρ. 5 - 7) και ο μαθητής του τελευταίου Βασίλειος Εμμανουηλίδης (αρ. 8), στη δε Δεύτερη, ο Σεβασμιότατος Νικόδημος Βαλληνδράς (αρ. 1 - 3), ο Λεωνίδας Σφήκας (αρ. 4), ο Ματθαίος Τσαμκιράνης (αρ. 5 - 7) και οι αγιορείτες μοναχοί Αντίπας, Αμφιλόχιος, Φιλόθεος και Ιωσήφ (αρ. 8-10). Τα μέλη αυτά ανήκουν σχεδόν όλα στις δύο μεγάλες περιόδους ακμής (1650-1720 και 1770-1820) του νεώτερου εκκλησιαστικού μέλους. Και, όπως εκτελούνται εδώ, αναδεικνύονται σε έξοχα μνημειακά δείγματα μιας μεγάλης τέχνης και μιας λαμπρής ερμηνευτικής παράδοσης.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

Το πρώτο από τα μέλη που ψάλλει ο πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής είναι το οκτάηχο δοξαστικό στην Κοίμηση της Θεοτόκου *Θεαρχίω νεύματι* του Ιακώβου πρωτοψάλτου (εδώ για δείγμα οι 3 πρώτοι στίχοι). Μέλος από το Δοξαστάριο του ίδιου (καταγραφή Δοξασταρίου 1794/1795) αποτελεί ένα από τα αριστουργήματα της εκκλησιαστικής μουσικής φιλολογίας. Δομή, φράσεις, ύφος παραπέμπουν όλα στο όμοιο μέλος του Παλαιού Στιχηραρίου. Η μακρά λειτουργική χρήση μέσα στο κλίμα και στην παράδοση του Αγ. Όρους (το έψαλ-

Λεν εκεί επί εξήντα ολόκληρα χρόνια, όπως ο ίδιος έλεγε) έχει αποτυπώσει έντονα στην ερμηνεία μια βαθιά βιωμένη πνευματικότητα. Το ιδιαίζον μουσικό ύφος, ο κυματισμός και οιωνεί μετεωρισμός του ήχου, ο τονισμός, η εκφορά, η πλούσια μελισματική ανάπτυξη και ανάλυση των ποιοτικών χαρακτήρων, επίσης η ακρίβεια της χρονικής αγωγής και ο συνακόλουθος στιβαρός εσωτερικός ρυθμός, ο υψιπετής τέλος υμνητικός οίστρος, καθιστούν την ερμηνεία του πατρός Διονυσίου στο δοξαστικό αυτό μοναδική και ανεπανάληπτη (και από την άποψη αυτή πρέπει να θεωρηθεί ευτύχημα η καταγραφή της).

Τα ίδια ακριβώς ισχύουν και για το δεύτερο μέλος, το δοξαστικό επίσης του Ιακώβου πρωτοψάλτου στην Ύψωση του Τιμίου Σταυρού *Σήμερα προέρχεται ηχ πλ β'*, ένα απλό δείγμα από το σύνολο του ηχογραφημένου Δοξασταρίου. Και στο δοξαστικό αυτό η μακρά λειτουργική χρήση (το έψαλλε επίσης για πολλά χρόνια στην Ι.Μ. Ξηροποτάμου) έχει δώσει στην ερμηνεία ιεροπρέπεια μοναδική και γνησιότητα. Η απaráμιλλη εκφραστική δύναμη του πατρός Διονυσίου βρίσκεται εδώ σε μια κορυφαία της στιγμή. Στην εκτέλεση αποτυπώνονται εξαιρετικά τα πνευματικά αισθήματα της ικεσίας, του δέους και, κυρίως, της χαράς για τη λύτρωση και τη σωτηρία του κόσμου. Η εκφραστικότητα της ερμηνείας συμβαδίζει και εδώ απόλυτα με τις έννοιες του κειμένου και τη μελική τους διατύπωση. Έτσι, η αρχική περιγραφική είσοδος και πρόοδος του μέλους κορυφώνεται έντονα, μέσα σε μια σπάνια ψυχική μέθεξη, στις έσχατες μουσικές φράσεις (*αντόν ασπασώμεθα τη χαρά και τω φόβω και δια την σωτηρίαν ην παρέχει τω κόσμω*). Το δοξαστικό αυτό, όπως ψάλλεται, δείχνει ανάγλυφα πόσο ανυπολόγιστης σημασίας γεγονός είναι η ηχογράφηση του Δοξα-

σταρίου του Ιακώβου που μας άφησε ο μακαριστός Γέροντας.

Το Κράτημα ηχ α' Κε του Πέτρου Πελοποννησίου είναι ένα φωνητικό αριστούργημα και η εκτέλεσή του εδώ δείχνει, από μίαν άλλη σκοπιά, τον πλούτο των ερμηνευτικών δυνατοτήτων του πατρός Διονυσίου. Καταρχήν, πρόκειται για μίαν εμπνευσμένη σύνθεση, μοναδική στον χώρο της νεώτερης φωνητικής μουσικής, και η οποία δεν φαίνεται ενταγμένη στη λειτουργική πράξη, τουλάχιστον του Αγ. Όρους. Τα κρατήματα, μέλη με συλλαβές ά-σημες (τεριρέμ, τερερέ, τοτοτό, κλπ.), αποτελούν ιδιότυπες φωνητικές συνθέσεις, στις οποίες η μουσική έμπνευση, απαλλαγμένη από τον αυστηρό περιορισμό ενός καθορισμένου κειμένου, παρουσιάζεται συχνά εξαιρετικά πλούσια και πρωτότυπη. Το κράτημα αυτό, μαζί με εκείνο του γ' ήχου (βλ. Ανθολογία Δεύτερη, αρ. 4), είναι από τα σπουδαιότερα του είδους στην ιστορία του νεώτερου εκκλησιαστικού μέλους (18ου - 19ου αι.) Η ερμηνεία σ' αυτό του πατρός Διονυσίου είναι πράγματι αποκαλυπτική. Αναδεικνύει έξοχα, εκτός των άλλων, τον φωνητικό και εξω-λειτουργικό χαρακτήρα του μέλους και αποτελεί αναμφισβήτητα κλασικό υπόδειγμα ερμηνείας ενός κρατήματος (από την άποψη αυτή αφιερώνεται σε όσους σήμερα προβάλλουν τα κρατήματα ως οργανική μουσική). Πρέπει μάλιστα να εξαρθεί ιδιαίτερα η αδιόρατη μελαγχολική διάθεση που αποπνέει όλο το άκουσμα και που αποτελεί ασφαλώς ερμηνευτική σύλληψη της βαθύτερης ουσίας του συνθέματος.

Το τέταρτο μέλος είναι ο στίχος *Ο καρπός της κοιλίας σου ηχ πλ β'* από το πολύ γνωστό και δημοφιλές *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη. Το οκτάηχο αυτό μάθημα, με μεγάλη διάδοση και λειτουργική χρήση όχι μόνο στο Αγ.

Όρος, αλλά παντού σ' ολόκληρο τον ορθόδοξο ελληνικό χώρο, ζει αδιάλειπτα στην παράδοση τριακόσα ολόκληρα χρόνια. Έτσι η ερμηνεία του πατρός Διονυσίου συμπυκνώνει εδώ την εμπειρία και τη λατρευτική πράξη τριών αιώνων. Ο στιβαρός δίσσημος βηματισμός σε κείμενο και κράτημα, η πλούσια εκφραστική επεξεργασία με πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία από την προφορική αγιορείτικη παράδοση, η δομική ενότητα στην εκφορά και στη διαδοχή των μουσικών φθόγγων και φράσεων, τέλος το σύνολο άκουσμα με την απόλυτη ένταση του αισθήματος και την ηγεμονική, αρχοντική του διατύπωση, όλα αυτά δίνουν και στην ερμηνεία του μέλους αυτού (παρά την ελαφρά φωνητική κόπωση της ηλικίας των 77 ετών) μοναδικότητα ξεχωριστή. Γενικότερα, η εκτέλεση από τον πατέρα Διονύσιο ολόκληρου του *Θεοτόκε Παρθένε*, σε δύο μάλιστα εκδοχές (βλ. Σώμα Πρώτο, CD 3ο), αποτελεί πολύτιμη ερμηνευτική παρακαταθήκη και ταυτόχρονα εξαιρετο δείγμα του παλαιότερου ψαλτικού αγιορείτικου ήθους. Η μεγάλη λαϊκή μουσική παράδοση του Όρους βρίσκεται εδώ σε μια κορυφαία της έκφραση.

Το πέμπτο μέλος είναι ο αμέσως επόμενος στίχος *Ότι σωτήρα έτεκες* ηχ βαρύς από το ίδιο οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη, τον οποίο ψάλλει τώρα ο Άρχων πρωτοψάλτης Θρασύβουλος Στανίτσας (βλ. Σώμα Πρώτο, CD 4ο). Από τη μεγάλη λαϊκή παράδοση του Όρους περνάμε στην επίσης μεγάλη παράδοση του Οικουμενικού πατριαρχείου και της Κωνσταντινούπολης γενικότερα, όπου είναι περισσότερο έκδηλη η έντεχνη επεξεργασία της μουσικής φόρμας. Πρόκειται και εδώ για μια λαμπρή ερμηνεία. Η βαθειά αίσθηση του μουσικού κειμένου, η απόλυτη κατοχή των εκφραστικών μέσων (προσωπικών και παραδοσιακών), η

μεστή και εύστροφη διατύπωση, η οργανική σχεδόν ενότητα στην εκφορά, τέλος ο απaráμιλλος έγχρονος ρυθμός (με τη νεωτερική μάλιστα εκτέλεση του κρατήματος σε τρίσημο χρόνο – παράδοση γενικότερα της Πόλης) δίνουν και στην ερμηνεία του Στανίτσα μοναδική ιστορική προοπτική και διάρκεια. Πολύ περισσότερο που η απόλυτα αυτή προσωπική ερμηνεία φέρνει ταυτόχρονα βαθειά τα σημάδια της μακρόχρονης ψαλτικής παράδοσης του μέλους στον χώρο της Κωνσταντινούπολης.

Το 6ο και 7ο μέλος είναι δύο καλοφωνικοί ειρμοί του Πέτρου Μπερεκέτη, *Πάσαν την ελπίδα μου ο δυστυχής* ηχ βαρύς και *Εν βυθώ κατέστρωσε ποτέ* ηχ λέγετος, περισσότερο γνωστός ο πρώτος, λιγότερο ο δεύτερος. Και στους δύο αυτούς καλοφωνικούς ειρμούς ο Θρασύβουλος Στανίτσας δείχνει τη μεγάλη, απaráμιλλη στο είδος αυτό ερμηνευτική του τέχνη.

Οι καλοφωνικοί ειρμοί είναι δημιούργημα κυρίως του 17ου αι., ο δε Πέτρος Μπερεκέτης (ακμή περ. 1680 - 1710) ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του είδους (έχει ονομασθεί "πατήρ των καλοφωνικών ειρμών"). Ο ειρμός *Πάσαν την ελπίδα μου ο δυστυχής* είναι από τους ωραιότερους του συνθέτη και ένα από τα αριστουργήματα του είδους, με μεγάλη μάλιστα ψαλτική παράδοση στο Οικουμενικό πατριαρχείο (ψαλλόταν εκεί ως τις ημέρες του Στανίτσα). Καταρχήν, εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το κείμενο, το οποίο αναπέμπει παντού ποιητικούς τόνους ικεσίας και άκρας ταπείνωσης: *Πάσαν την ελπίδα μου ο δυστυχής και πανάθλιος επί σε ανατίθημι πανάχραντε Δέσποινα· ολοφύχτω νεύσει μη με απορρίψης από προσώπου σου Αγνή μηδέ βδελύξη με τον ανάξιον· μη σπλάγγνα σου φιλόνηρωπε κλείσης μοι μήτηρ απείρανδρε, ότι άλλην ου κέκτημαι προστασίαν ο δούλος σου.* Στο πνεύμα ακριβώς αυτό του κειμένου κι-

νείται και το μέλος. Συνθεμένο κατά βάση στο αγαπητό στον Μπερεκέτη σχήμα της αντιφωνίας (που τόσο ταιριάζει άλλωστε στον βαρύ ήχο) περιγράφει μελικά, με αριστοτεχνικά συμπλεκόμενες ανάλογες μουσικές φράσεις, όλο αυτό το παρακλητικό προς την Παναγία αίτημα, έτσι που το σύνολο άκουσμα να αναδύεται παντού ικετευτικό και ηδύ. Στο πνεύμα ακριβώς του κειμένου και του μέλους στοιχείται και η ερμηνεία. Χωρίς περιττή έμφαση, με στιβαρότητα και αυτοκυριαρχία ύφους, ο Στανίτσας αποδίδει κατά τρόπο μοναδικό τον κατά βάθος δραματικό χαρακτήρα του μέλους, με όλες τις επιμέρους αποχρώσεις και διακυμάνσεις και με όλα τα πλούσια στοιχεία της μακραίωνης ψαλτικής του επεξεργασίας. Με την ερμηνεία αυτή κλείνει ο ιστορικός κύκλος του σπουδαίου αυτού μέλους, το οποίο έμεινε ζωντανό στον Πατριαρχικό ναό ως τις ημέρες μας (ως απήχηση, στον ίδιο τόπο, των ειδικών ιστορικών συνθηκών που το δημιούργησαν).

Ο δεύτερος καλοφωνικός ειρμός, *Εν βυθώ κατέστρωσε ποτέ*, είναι ένα μέλος λιγότερο δραματικό και περισσότερο περιγραφικό στον ήπιο τρόπο του αφηγηματικού λεγέτου. Χωρίς καθόλου ψαλτική παράδοση εκτελείται εδώ για πρώτη φορά απευθείας από το παλαιότυπο κείμενο. Πρόκειται για τον ειρμό της α΄ Ωδής του ομώνυμου Κανόνα της Οκτωήχου. Σ' αυτόν περιγράφεται, στο Α' μέρος, ο ποντισμός στην Ερυθρά Θάλασσα της στρατιάς του Φαραώ, και στο Β', παραβολικά, η νίκη επί της αμαρτίας από τον σαρκωθέντα Λόγο, ενώ ο ειρμός ολοκληρώνεται με εφύμνιο: *Εν βυθώ κατέστρωσέ ποτε την Φαραωνίτιδα πανστρατιάν η υπέροπλος δύναμις· σαρκωθείς ο Λόγος δε την παμμόχθηρον αμαρτίαν εξήλειψεν ο δεδοξασμένος Κύριος· ενδόξως γαρ δεδόξασται.* Το μέλος κινείται ολόκληρο σε μια σχεδόν ισοτονική αφηγηματική γραμμή χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις, περιστρεφόμενο σταθερά στον δεσπίζοντα

φθόγγο του λεγέτου (τον Βου), με ορισμένους ωστόσο καίριους και χαρακτηριστικούς τονισμούς: στην αρχική φράση *Εν βυθώ*, όπου το μέλος αποδίδει λαμπρά την έννοια βυθιζόμενο και το ίδιο ως τον κάτω Κε, στη λέξη *πανστρατιάν*, όπου αντίθετα η έννοια εξαιρείται δυναμικά με το χρώμα του διατονικού βαρύ στον άνω Ζω, ή ακόμη στη χαρακτηριστική λέξη *αμαρτίαν* με τις ήπιες μελωδικές εκτινάξεις και, τέλος, τις υμνητικές γραμμές του δοξαστικού τέλους. Η ερμηνεία του Στανίτσα εδώ αποδίδει λαμπρά, με πλήρη επίγνωση, όχι μόνο την αφηγηματικότητα του ειρμού, αλλά με εξαιρετική τεχνική (και τέχνη) όλους επίσης τους μελικούς χρωματισμούς και τα άλλα χαρακτηριστικά του μέλους. Η περίπτωση είναι πολύ ενδιαφέρουσα, αν ληφθεί υπόψη ότι ο ίδιος καλοφωνικός ειρμός έχει εκτελεσθεί σε άλλη περίπτωση χορωδιακά (υπό τη διεύθυνση μάλιστα του ίδιου του Στανίτσα), όπου παράγεται ένα τόσο διαφορετικό (και επίπεδο) άκουσμα. Για να επιβεβαιωθεί έτσι η παραδοσιακή θέση και πρακτική ότι οι καλοφωνικοί ειρμοί δεν εκτελούνται ποτέ "από χορού".

Με το 8ο, και τελευταίο μέλος εδώ, βρισκόμαστε και πάλι στη μεγάλη ζωντανή παράδοση του Οικουμενικού πατριαρχείου. Τα Πασαπνοάρια των Αίνων του Ιακώβου πρωτοψάλτου, χαρακτηριστικό δείγμα του λεγόμενου "εκκλησιαστικού" ύφους του μεγάλου αυτού δασκάλου, εξακολουθούν να ψάλλονται αδιάλειπτα ως σήμερα στον Πατριαρχικό ναό. Έτσι η ερμηνεία τους εδώ από τον Άρχοντα λαμπάριο του ίδιου χώρου Βασίλειο Εμμανουηλίδη καταγράφει και πάλι την πολύτιμη εμπειρία της μεγάλης πατριαρχικής παράδοσης, ενώ ταυτόχρονα αποτυπώνεται εξαιρετα σ' αυτήν η εσωστρεφής κατάνυξη ενός σύγχρονου Ρωμιού ψάλτη της Πόλης.

Μητροπολίτης
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Το πρώτο από τα μέλη της Δεύτερης Ανθολογίας που ψάλλει ο Σεβασμιότατος Νικόδημος Βαλληνδράς είναι ο καλοφωνικός ειρμός *Άστρον ήδη ανατέταλκεν ηχ* α' του Μπαλασίου ιερέως. Οι καλοφωνικοί ειρμοί, όπως ήδη ειπώθηκε, είναι έντεχνοι και καλοφωνικά ανεπτυγμένοι ειρμοί, δημιουργήματα κυρίως του β' μισού του 17ου αι. Ο εκτελούμενος εδώ είναι από τα πρώτα δείγματα του είδους, και μάλιστα από τα ωραιότερα και τα πιο χαρακτηριστικά (εξακολουθεί να ψάλλεται ακόμη σήμερα). Αναφέρεται στο μεγάλο γεγονός της Γέννησης του Χριστού, γι' αυτό και ο χαρακτήρας του είναι έκδηλα πανηγυρικός και χαρμόσυνος. Το μέλος κινείται σε θέσεις υψηλές (κυρίως στο οξύ πεντάχορδο). Ειδικά η αρχική εξαγγελτική φράση αποδίδει εξαιρετα το μήνυμα για την ανατολή του Άστρου-Χριστού. Στο πλαίσιο αυτό στοιχείται και η ερμηνεία: στιβαρή, εξαγγελτική, με λαμπρότητα και φωνητική έμφαση, χωρίς ωστόσο περίτεχνη επεξεργασία, πράγμα που διαφυλάσσει στο ακέραιο τον πρωτογενή αρχαϊκό χαρακτήρα του μέλους. Από την άποψη αυτή, η παρούσα εκτέλεση αποτελεί ενδιαφέρον ερμηνευτικό υπόδειγμα για τους παλαιότερους τουλάχιστον καλοφωνικούς ειρμούς (όπως π.χ. του Μπαλασίου και του Γερμανού Νέων Πατρών).

Τα επόμενα (2ο και 3ο), που ψάλλει και πάλι ο Σεβασμιότατος μητροπολίτης Πατρών Νικόδημος Βαλληνδράς, είναι τα Ευλογητάρια ηχ πλ α' Κε και τα Αντίφωνα των Κυριακών ηχ πλ α' Πα, από τα ωραιότερα μέλη του Πέτρου Πε-

λοποννησίου. Τα Ευλογητάρια είναι ένα μικρό σύστημα τροπαρίων (6 τον αριθμό), μπροστά από τα οποία εξαγγέλλεται ο στίχος *Ευλογητός ει Κύριε* (από εδώ και η ονομασία). Ψάλλονται στον Όρθρο του Μ. Σαββάτου (στη σημερινή τάξη της Ακολουθίας τη Μ. Παρασκευή το βράδυ), επίσης τις Κυριακές και το Σάββατο του Λαζάρου. Το μέλος σ' αυτά είναι πράγματι αριστουργηματικό. Αργό ειρμολογικό, εύρυθμο και ηδύ, στο εξαγγελτικό ήθος του αρχαίου πλαγίου πρώτου τετράφωνου ήχου, αποτελεί λαμπρή μελική επένδυση σε κείμενα, στα οποία κυριαρχούν ρεαλιστικοί ποιητικοί τόνοι και το μεγάλο μήνυμα της Αναστάσεως. Αντίθετα, τα Αντίφωνα των Κυριακών του πλ α' (λέγονται επίσης και Αναβαθμοί), και αυτά σύστημα μικρών τροπαρίων (9 τον αριθμό) γνωστά με το εναρκτικό *Εν τω θλίβεσθαί με*, είναι σε σύντομο ειρμολογικό μέλος, σχεδόν συλλαβικό, εξίσου όμως ευφρόσυνο και ηδύ, με περισσότερο ωστόσο προσωπικό, υπαρξιακό χαρακτήρα. Τα Αντίφωνα, πρέπει να σημειωθεί, είναι ανάμεσα στα σύντομα εκείνα μέλη που πρώτος στην ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής ετόνισεν ο Πέτρος ο Πελοποννήσιος. Και τα δύο αυτά συστήματα, Ευλογητάρια και Αντίφωνα, ψάλλονται εδώ κατά τρόπο λαμπρό. Η μακρότατη λειτουργική εμπειρία έχει αποτυπώσει βαθιά και ολοφάνερα τα ίχνη της, όπως παράλληλα και η προσωπική ερμηνευτική τέχνη. Η λιτή και στιβαρή διατύπωση συνυπάρχει αριστοτεχνικά με τον εύρυθμο βηματισμό, το αναλυτικό και εύστροφο της εκτέλεσης, την άνετη κατοχή των αρμόδιων εκφραστικών μέσων, και πάνω απ' όλα με το εξαγγελτικό χαρμόσυνο ήθος στα Ευλογητάρια και το περισσότερο ικετευτικό και ήπιο στα Αντίφωνα. Οι εκτελέσεις αυτές πρέπει να θεωρηθούν πράγματι από τις ωραιότερες στα αριστουργηματικά αυτά μέλη του Πέτρου Πελοποννησίου.

Το τέταρτο είναι επίσης μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου. Είναι το Κράτημα σε ηχ γ'. Μαζί με το Κράτημα ηχ α' Κε του ίδιου (Ανθολογία Πρώτη, αρ. 3) αποτελούν δύο από τις σπουδαιότερες συνθέσεις του είδους αυτού. Στην πραγματικότητα φέρονται και τα δύο ως κρατήματα καλοφωνικών ειρμών, ωστόσο είναι έκδηλη η αυτοτελής υπόστασή τους. Παρόλο που, τουλάχιστον το κράτημα του γ' ήχου, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως σκόπιμο συνθετικό συμπλήρωμα του καλοφωνικού ειρμού, επίσης σε γ' ήχο, *Γόνυ κάμπει* (ο μοναδικός γνωστός καλοφωνικός ειρμός του Πέτρου Πελοποννησίου). Τα κρατήματα, όπως έχει σημειωθεί και παραπάνω, μέλη με συλλαβές ά-σημες (τεριρεμ, τερερε, τοτοτο, κλπ.), αποτελούν ιδιότυπες φωνητικές συνθέσεις, στις οποίες η μουσική έμπνευση, απαλλαγμένη από τον αυστηρό περιορισμό ενός καθορισμένου κειμένου, παρουσιάζεται συχνά εξαιρετικά πλούσια και πρωτότυπη. Στο κράτημα αυτό, με το εμβληματικό σχεδόν άκουσμα, η έμπνευση είναι πλούσια και όντως πρωτότυπη. Μετά την αναπαιστική εισαγωγή του *Αλεεεα*, το μέλος ρέει φυσικά και αβίαστα μέσα σε μια αριστοτεχνική συμπλοκή τρόπων και φράσεων έντεχνη στο σύνολο και πηγαία. Η εκτέλεση, με τη γοργή, ασυγκράτητη σχεδόν ρυθμική ροή, αποδίδει και εδώ λαμπρά το φωνητικό αυτό αριστούργημα. Η πιστή απόδοση των ποιοτικών χαρακτήρων, το ηχόχρωμα, ο έντονος συναισθηματικός οίστρος, η γνησιότητα και η αλήθεια του βιώματος, όπως επίσης και η οργανική σχεδόν ενότητα στην εκφορά, δίνουν και εδώ στο άκουσμα, παρά την ελαφρά υστέρηση στην άρθρωση, τον χαρακτήρα ερμηνευτικού πρωτύπου. Ένα κλασικό μέλος σε μια ιστορική εκτέλεση.

Το επόμενο μέλος είναι οι ειρμοί του γνωστού Πασχαλινού κανόνα *Αναστάσεως*

ημέρα ηχ α' του Πέτρου Βυζαντίου. Μέλος συλλαβικό, σύντομο, συνθεμένο και καταγραμμένο περίπου γύρω στο 1800, δεν διαφέρει πολύ από το συνηθισμένο σήμερα, παρόλο που είναι ευδιάκριτο σ' αυτό ένα περισσότερο αρχαϊκό και ανεπιτήδευτο ύφος. Η ερμηνεία εδώ του Ματθαίου Τσαμκιράνη πειθαρχεί αβίαστα στη ρυθμική και έγχρονη απόδοση, με την αναγκαία μελισματική ανάπτυξη και την ομόλογη πανηγυρική έμφαση, έτσι ώστε το σύνολο άκουσμα να ηχεί παντού μεστό αλλά και απέριττο.

Τα επόμενα μέλη (6ο και 7ο) είναι δύο στίχοι από οκτάηχα μαθήματα. Ο πρώτος είναι ο εξαίσιος στίχος *Ο διδούς τροφήν ηχ α'* (η επάνοδος στον αρχικό ήχο μετά τον πλ δ') από τον οκτάηχο πολυέλεο *Εξομολογείσθε τω Κυρίω* του Πέτρου Εφεσίου (Σώμα Πρώτο, CD 14ο) και ο δεύτερος *Χαίρε απειρόγαμε ηχ βαρύς* από το επίσης οκτάηχο θεοτοκίο *Ρόδον το αμάραντον* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Σώμα Πρώτο, CD 12ο).

Ο πολυέλεος του Εφεσίου είναι ο μοναδικός οκτάηχος πολυέλεος στην ιστορία της νεώτερης Εκκλησιαστικής μουσικής (κατά το πρότυπο προφανώς του παλαιού οκτάηχου πολυελέου του λεγομένου "Κουκουμά"). Με εξαιρετικά έντεχνη και πλουσιότατη μελισματική ανάπτυξη, παρεκκλίνει αρκετά από την αυστηρή και λιτή παράδοση των πατριαρχικών μουσικών και δασκάλων. Έτσι το ύφος παρουσιάζεται εδώ, γενικότερα, περισσότερο αστικότροπο και λιγότερο "εκκλησιαστικό". Ο στίχος που έχει επιλεγεί είναι από τους ωραιότερους του Πολυελέου. Ύμνος στην ουσία δοξαστικός και χαρμόσυνος συνεγείρει και τέρπει με το πρωτότυπο και ηδύμολπο άκουσμα. Ο διθυραμβικός και ευφρόσυνος χαρακτήρας εξαιρείται ιδιαίτερα με τη συμπλεκόμενη αλλη-

λουχία των υψηλών θέσεων (και την κορύφωση στον άνω Γα). Στο πλαίσιο αυτό κινείται και η ερμηνεία. Εύστροφη, σχεδόν οργανική, με φαντασία και οίστρο, ηχοχρωματική διαύγεια, και εσωτερική, συναισθηματική ένταση. Ένα λαμπρό μέλος, σε μια λαμπρή, ανεπανάληπτη εκτέλεση.

Το μέλος *Ρόδον το αμάραντον* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος είναι δομημένο πάνω σε μια διαφορετική, κλασική ωστόσο, οκτάηχη μουσική φόρμα: στην κατ' ήχον μελοποίηση ενός μικρού κειμένου με προσθήκη κρατήματος σε κάθε ήχο (όπως το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Μπερεκέτη, στη θέση του οποίου άλλωστε μπορεί να ψάλλεται κατά την Αρτοκλασία). Το κείμενο είναι τροπάριο της α' Ωδής του γνωστού κανόνα *Ανοιξω το στόμα μου ηχ λέγετος* (του Ακαθίστου) και έχει την ακόλουθη οκτάηχη δόμηση: *Ρόδον το αμάραντον* [ηχ α'] || *χαίρε η μόνη βλαστήσασα* [ηχ β'] || *το μήλον το εύοσμον* [ηχ γ'] || *χαίρε η τέξασα* [ηχ δ'] || *το οσφράδιον* [ηχ πλ α'] || *του πάντων βασιλέως* [ηχ πλ β'] || *χαίρε απειρόγαμε* [ηχ βαρύς] || *κόσμον διάσωσα* [ηχ πλ δ']. Το μέλος δεν φαίνεται να είχε ποτέ λειτουργική χρήση. Άλλωστε οι γραμμές του μαθήματος απομακρύνονται αρκετά από τις παραδοσιακές, τις καθαρά "εκκλησιαστικές". Ο στίχος που ψάλλεται εδώ *Χαίρε απειρόγαμε ηχ βαρύς*, σε μια κλασική για τον ήχο αυτόν αντιφωνική υψιφωνία, αποδίδεται εξίσου λαμπρά, με ιδιαίτερη επίσης συναισθηματική ένταση και με το αναγκαίο ανειμένο ύφος και ρυθμό. Το οκτάηχο αυτό μάθημα, όπως και ο πολυέλεος του Εφεσίου, αποτελούν δύο χαρακτηριστικά δείγματα νεωτερικού εκκλησιαστικού μέλους, ομόλογα προς άλλες παρόμοιες μορφές έκφρασης του Νεώτερου ελληνισμού στα χρόνια πριν από την Επανάσταση.

Το όγδοο (8ο) μέλος είναι η αρχή *Τετέ ηχ πλ α'* του τελικού κρατήματος από τον οκτάηχο Οίκο *Ψάλλοντές σου τον τόκον* του Πέτρου Μπερεκέτη (Σώμα Πρώ-

το, CD 5ο και 6ο). Ο οκτάηχος αυτός Οίκος (ο οποίος διαρκεί 2 ώρες και 19 λεπτά) είναι ένα από τα αριστουργήματα της εκκλησιαστικής μουσικής φιλολογίας, στην ουσία μια μεγάλη φωνητική συμφωνία. Χωρίζεται σε δύο σχεδόν ισόχρονα μέρη: Μέρος Α' ηχ α' - ηχ δ' με κράτημα και Μέρος Β' ηχ πλ α' - ηχ πλ δ' επίσης με κράτημα, στο οποίο όμως αναδιπλώνεται ευρηματικότερα πλήρες το τετράηχο σύστημα του Β' Μέρους (ηχ πλ α' - ηχ πλ δ'). Ο υμνητικός και δοξαστικός χαρακτήρας είναι διάφανος σ' όλο το μέλος, κυρίως όμως εξαιρείται στον β', γ' και δ' ήχο και, προπάντων, από τον πλ α' και εξής, ενώ στον α' ήχο αναδύεται κυρίαρχος ένας αυξομειούμενος μελωδικός κυματισμός, ηδύς και χαρμόσυνος. Το απόσπασμα που έχει επιλεγεί και ψάλλεται εδώ είναι η αρχή του κρατήματος του Β' Μέρους, όπως αναδιπλώνεται εξαρχής από τον πλ α'. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά εύρυθμο και ευάρεστο άκουσμα με αριστοτεχνικά συμπλεκόμενα, αντιστικτικά και αντιφωνικά, μελωδικά σχήματα. Στην πραγματικότητα είναι (επεξεργασμένη) η λεγόμενη από τους παλαιούς "Σάλπιγξ" (και από τους νεώτερους "κράτημα της Τρουμπέτας"), καθώς απηχεί, μιμούμενο, τον ήχο της σάλπιγγας. Η εκτέλεση από τους αγιορείτες μοναχούς Αντίπα και Αμφιλόχιο είναι πράγματι αριστουργηματική. Σε απόλυτη αρμονία και φωνητική ταύτιση αποδίδουν το μέλος με ευστροφία, γνώση και άνεση. Ιδιαίτερα εξαιρείται ο τονισμός και η εύρυθμη εκφορά που αναδεικνύουν έξοχα τον χαρακτήρα του κρατήματος, στην ουσία ένα πνευματικό σάλπισμα δοξολογίας και εγρήγορσης.

Τα τελευταία (9ο και 10ο) μέλη είναι και πάλι δύο στίχοι από οκτάηχα μαθήματα: ο στίχος του πλ α' από την Τιμιωτέρα του Δαμιανού του Βατοπεδινού (Σώμα Πρώτο, CD 2ο) και ο στίχος του πλ δ' από την όμοια Τιμιωτέρα του Κωνσταντί-

A black and white portrait of a man with glasses and a mustache, wearing a dark suit, white shirt, and dark tie. He is looking slightly to the left of the camera.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ
ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ

νου του εξ Αγχιάλου (Σώμα Πρώτο, CD 1ο). Και οι δύο τιμιωτέρες είναι συνθεμένες στη γνωστή και καθιερωμένη (έκτοτε μάλιστα) οκτάηχη μορφή: ήχος δηλαδή και κράτημα. Άλλωστε η Τιμιωτέρα του Κωνσταντίνου (τέλος του 16ου αι.) είναι το πρώτο ιστορικά οκτάηχο μέλος της μορφής αυτής και πρότυπο στην ουσία της Τιμιωτέρας του Δαμιανού (τέλος του 17ου αι.). Η τελευταία ωστόσο είναι μια περισσότερο νεωτερική σύνθεση με εμφανή πολλά λαϊκότερα εκφραστικά στοιχεία και ανάλογο ύφος (όπως φαίνεται καθαρά και στον επιλεγμένο εδώ στίχο του πλ α'). Απεναντίας, του Κωνσταντίνου, παρά τη ριζοσπαστική πρωτοτυπία στη φόρμα, κινείται, από άποψη ύφους και γραμμών, μέσα στα παλαιά, κλασικά πρότυπα (χαρακτηριστικός ο επιλεγμένος στίχος του πλ δ' με το τεχνικότατο, εμμελές κράτημα). Και τα δύο μέλη εκτελούνται από ομάδα αγιορειτών πατέρων (Αντίπας, Αμφιλόχιος, Φιλόθεος, Ιωσήφ), οι οποίοι μας εισάγουν σε μια ιδιότυπη, για τον κοινό ακροατή, ακουστική πραγματικότητα: τη ταυτόφωνη κοινοβιακή ψαλμωδία (με άκουσμα τόσο διαφορετικό από το δυτικότροπο χορωδιακό). Κατ' αυτήν, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, οι ψάλλοντες αναιρούν και υποτάσσουν την ατομικότητα στο κοινό βίωμα, στο κοινό ήθος, στην κοινή έκφραση, και μάλιστα μέσα σε πνεύμα ταπεινοφροσύνης και στιβαρότητας. Με τα δεδομένα αυτά η ακρόαση εδώ είναι ταυτόχρονα εμπειρία και δίδαγμα. Από μια άποψη δείχνει τι μπορεί να σημαίνει σήμερα αυθεντική και γνήσια "από χορού" ερμηνευτική παράδοση.

ΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ (1912-1990). Αγιορείτης μοναχός (σε κελί στις Καρυές), περισσότερο γνωστός ως διακο-Διονύσιος (κατά κόσμον Δημήτριος Κούκος). Γεννήθηκε στη Μεγάλη Παναγιά Χαλκιδικής. Σε ηλικία 8 ετών βρέθηκε στο Άγ. Όρος κοντά στο θείο του μοναχό Χαράλαμπο, γνωστό μουσικό και ψάλτη, από τον οποίο διδάχθηκε τα πρώτα μουσικά. Ο σπουδαιότερος δάσκαλός του υπήρξε ο περίφημος ιεροδιάκονος Συνέσιος Σταυρονικητιανός (ο οποίος είχε σπουδάσει τη μουσική στην Κωνσταντινούπολη). Στη μακρότατη θητεία του στο Άγ. Όρος (70 ολόκληρα χρόνια) αφοσιώθηκε αποκλειστικά στην ψαλτική. Ήδη από νεαρή ηλικία έψαλλε στο ναό του Πρωτάτου στις Καρυές, ενώ η συμμετοχή του στις αγρυπνίες και στις πανηγύρεις των Κελιών και των Μοναστηριών υπήρξε αδιάλειπτη ως το τέλος της ζωής του.

Ο πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής είναι ο πιο αντιπροσωπευτικός σύγχρονος ψάλτης του Άγ. Όρους και από τους δύο-τρεις σημαντικότερους της εποχής μας. Ανεπιτήδευτος και πηγαίος, με απaráμιλλη εκφραστική δύναμη, πλούσιο φωνητικό τάλαντο, και βαθειά, βιωμένη πνευματικότητα. Η τεχνική της ερμηνείας του έχει μια απόλυτη προσωπική σφραγίδα, ενώ παραπέμπει ταυτόχρονα σε παλαιότατα πρότυπα. Από το ερμηνευτικό του άκουσμα αναδύεται πνευματική ευφροσύνη και απόλαυση, ενώ αντλούνται, ταυτόχρονα, και σπουδαιότατα διδάγματα για την ορθή ερμηνεία της μεγάλης αυτής μουσικής τέχνης.

Οι σπουδαιότερες (ηχογραφημένες) ερμηνείες του (όλες στην εκδοτική Σειρά

“Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”) είναι: 1) Το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη, σε λαμπρή εκτέλεση και σε διπλή εκδοχή (Σώμα Πρώτο, CD 3ο). 2) Το απαράμιλλο, οκτάηχο επίσης, δοξαστικό *Θεαρχίω νεύματι* του Ιακώβου πρωτοψάλτου, και πάλι σε διπλή εκδοχή (Σώμα Πρώτο, CD 9ο). 3) Το οκτάηχο θεοτοκίο *Ρόδον το αμάραντον* Νικολάου πρωτοψάλτου Σμύρνης (Αρχείο, δύο στίχοι, ο α΄ και ο γ΄ ήχος, δημοσιευμένοι στην Ανθολογία Τρίτη). 4) Πολλοί καλοφωνικοί ειρμοί (Σώμα Δεύτερο, CD 5ο και 6ο). 5) Τέλος, το Δοξαστάριο του Ιακώβου, πλήρης ο Α΄ τόμος και εκλογές από τον Β΄ (Σώμα Τρίτο, CD 1ο-21ο), πνευματικό και επιστημονικό γεγονός μέγιστο. Του πατρός Διονυσίου κυκλοφορούν επίσης 6 κασέτες (εκδόσεις της “Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας”), από τις οποίες οι αρ. 2-6 έχουν ηχογραφηθεί μέσα στα πλαίσια, και από τους συντελεστές, της εκδοτικής Σειράς “Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”.

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ (1910 - 1987). Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Υπηρέτησε αποκλειστικά την εκκλησιαστική ψαλμωδία, και μάλιστα στην παραδοσιακή της έκφραση. Είχε δασκάλους στη μουσική, και μέσα στο κλίμα της Κωνσταντινούπολης, τον Δημήτριο Θεραπειανό, τον Μιχαήλ Χατζηθανασίου, τον Δημήτριο Βουτσινά, τον Γιάγγο Βασιλειάδη και τον Ιωάννη Παλάση. Έψαλλε διαδοχικά σε πολυάριθμες εκκλησίες, στον Αγ. Μηνά, στην Ανάληψη και στον Αγ. Κωνσταντίνο στα Υψωμαθεία (ως το 1929), όπου, όπως είναι γνωστό, έψαλλε και ο Πέτρος Μπερεκέτης, στον Αγ. Νικόλαο του Γαλατά (1929 - 1939), και τέλος, στον Πατριαρχικό ναό, αρχικά ως Άρχων λαμπάριος (1939 - 1959) και στη συνέχεια ως Άρχων πρωτοψάλτης (1959 - 64), οπότε και απελάθη από την Κωνσταντινούπολη. Έκτοτε έζησε στην Αθήνα,

όπου και έψαλλε (1966 - 1981) στον Αγ. Δημήτριο Αμπελοκήπων.

Ο Θρασύβουλος Στανίτσας είναι ο τελευταίος μεγάλος μιας μακρόχρονης παράδοσης σπουδαίων πρωτοψαλτών του Οικουμενικού πατριαρχείου που ξεκινά από τον Παναγιώτη τον Χαλάτζογλου (αρχές του 18ου αι.). Με τον Κωνσταντίνο Πρίγγο ως πρωτοψάλτη ελάμπρυναν επί μίαν εικοσαετία (1939 - 1959) τον Πατριαρχικό ναό. Πρόκειται για την άλλη μεγάλη σύγχρονη φωνή του Ελληνισμού. Ψάλτης με πλούσιο και βαθύ αίσθημα, λαμπρή άρθρωση, δωρικό και πειθαρχημένο ύφος, εξαιρετική τεχνική και, πάνω απ' όλα, γνώστης μεγάλος του παραδοσιακού τρόπου ψαλμωδίας, έντεχνος ωστόσο και απόλυτα προσωπικός. Η ανάμνηση του τρόπου που έψαλλε παραμένει ακόμη πολύ ζωηρή σε όλους τους παλαιούς και νεώτερους ψάλτες.

Του Στανίτσα δεν υπάρχουν έργα στην τρέχουσα δισκο-κασετογραφία. Οι μοναδικές ηχογραφημένες ερμηνείες του (στη σειρά “Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”) είναι: Το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη, σε μια λαμπρή και ανεπανάληπτη εκτέλεση (Σώμα Πρώτο, CD 4ο) και ένας μεγάλος αριθμός καλοφωνικών ειρμών, με ορισμένα κρατήματά τους, που στο σύνολό τους πρέπει να θεωρηθούν ως ένα μοναδικό ερμηνευτικό μνημείο του σπουδαίου και δύσκολου αυτού μουσικού είδους (Σώμα Δεύτερο, CD 1ο-5ο, και Ανθολογία Τέταρτη). Εδώ πρέπει να προστεθεί και ο Δίσκος που συνοδεύει το βιβλίο “Χειρόγραφα Εκκλησιαστικής Μουσικής 1453 - 1820” (Αθήνα 1980, έκδοση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος), σήμερα σε νέα, πρόσφατη επεξεργασία και με ορισμένα πρόσθετα μέλη (βλ. “Σύμμεικτα Εκκλησιαστικής Μουσικής”, CD 1ο). Ακόμη, σε μοναδική εκτέλεση, το έξοχο τριαδικό *Δόξα. Η υπεράρχιος θεότης* από τον πο-

λυέλεο *Δούλοι Κύριον* ηχ πλ α' του Πέτρου Πελοποννησίου (στη Σειρά "Βυζαντινοί και Μεταβυζαντινοί Μελοουργοί" αρ. 4, του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας' και οι 4 αριθμοί της Σειράς αυτής χορωδιακές εκτελέσεις που διευθύνονται από τον Θρασύβουλο Στανίτσα).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ (1932). Γεννήθηκε στο Σκούταρι της Κωνσταντινούπολης (παλαιά Χρυσούπολη). Μαθητής του Θρασύβουλου Στανίτσα. Δάσκαλος της μουσικής σε ελληνικά σχολεία και ψάλτης σε πολυάριθμους ναούς, όπως στον Προφήτη Ηλία στο Σκούταρι, στους Αγ. Θεοδώρους Βλάγκας, στον Αγ. Ιωάννη των Χίων Γαλατά, στην Αγ. Ευφημία του Καντίκιοϊ, στην Παναγία και στην Αγ. Τριάδα Σταυροδρομίου, και τέλος, Αρχων λαμπαδάριος (1978 - 1996) της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Έντεχνος και ηδύς, αποτυπώνει εξαιρετα στις ερμηνείες του την ενδοστρεφή κατάνυξη ενός σύγχρονου ρωμιού ψάλτη της Πόλης. Μοναδική ηχογραφημένη εκτέλεσή του, πλήρες το σύστημα των κατ' ήχον αργοσύντομων Πασαπνοαρίων των Αίνων του Ιακώβου πρωτοψάλτου ("Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής", Σώμα Πρώτο, CD 10ο). Αξίζει να προστεθεί και το εξαιρετο *Γεύσασθε και ιδετε* ηχ α' τετράφωνος Ιωάννου του Κλαδά (στη σειρά "Τα Πάθη τα Σεπτά", Δίσκος 2ος, αρ. 8, από ζωντανή ηχογράφιση στον Πατριαρχικό ναό της Μ. Εβδομάδας του 1981).

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ (1915). Γεννήθηκε και σπούδασε στην Αθήνα. Ενωρίς εντάχθηκε στις τάξεις του κλήρου, ως διάκονος (1939), ως πρεσβύτερος και αρχιμανδρίτης (1944), στη συνέχεια ως μητροπολίτης Ζιχνών και Νευροκοπί-

ου (1965-1974), και, τέλος, ως μητροπολίτης Πατρών (1974 κ.εξ.). Πρόκειται για έναν από τους λογιότερους ιεράρχες της παλαιότερης γενιάς.

Ως εκκλησιαστικός μουσικός αποτελεί μian εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περίπτωση. Λειτουργικός αρχιερέυς, ψάλτης ηδύφωνος και αρχαιοπρεπής, ακόμη ικανός συνθέτης, από τους πιο αξιόλογους της εποχής μας. Στα πρώτα νεανικά του χρόνια άσκησε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς ναούς των Αθηνών. Οι δυνατότητές του καλύπτουν όλο το φάσμα του εκκλησιαστικού ρεπερτορίου, υπερέχει ωστόσο σε όσα μέλη διατηρούνται ενεργά και ζωντανά στη λειτουργική πράξη. Το ερμηνευτικό του ιδίωμα, διανθισμένο με πολλά εξπρεσιονιστικά στοιχεία, συγκλίνει σε ύφος έλλογο, πειθαρχημένο και ομοιογενές. Από μιά άποψη, παραπέμπει στο κλίμα του Οικουμενικού πατριαρχείου και της Κωνσταντινούπολης γενικότερα. Ευεξήγητο, αφού ο κυριότερος δάσκαλός του υπήρξε ο Γρηγόριος Βαλληνδράς (θείος από πατέρα), ο οποίος, με τη σειρά του, υπήρξε μαθητής του ονομαστού πρωτοψάλτη της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Ιακώβου Ναυπλιώτη. Ο μητροπολίτης Νικόδημος Βαλληνδράς στοιχείται ανάμεσα στους μεγάλους παραδοσιακούς ψάλτες της εποχής μας (τον Θρασύβουλο Στανίτσα και τον π. Διονύσιο Φιρφιρή), συνεχίζοντας μάλιστα την παλαιά παράδοση των ιερωμένων μουσικών (του Μπαλασίου και, κυρίως, του επίσης μητροπολίτη Γερμανού του Νέων Πατρών).

Οι κυριότερες ηχογραφημένες εκτελέσεις του (όλες στη Σειρά "Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής") είναι: 1) Ένας μεγάλος αριθμός καλοφωνικών ειρμών (Σώμα Δεύτερο, CD 8ο). 2) Τα ιδιόμελα των Κυριακών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής του Ιακώβου πρωτοψάλτου (Σώμα Τρίτο, CD 23ο): 3) Ολόκληρο το Ειρμολόγιο

των Καταβασιών του Πέτρου Πελοποννησίου με ό,τι αυτό περιέχει στην α' του έκδοση του 1825 (Σώμα Τέταρτο, CD 1ο-8ο). 4) Ο εκτενής πολυέλεος του Πέτρου Μπερεκέτη *Λόγον αγαθόν ηχ δ'* (Σώμα Έκτο, CD 1ο και 2ο). 5) Τα Ανοιξαντάρια, το *Μακάριος ανήρ* και άλλες οκτάηχες συνθέσεις του ίδιου (Σώμα Πρώτο, CD 19ο και 20ο). 6) Το οκτάηχο θεοτοκίο *Ρόδον το αμάραντον* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και του Νικολάου πρωτοψάλτου Σμύρνης (Αρχείο, δύο στίχοι του Χουρμουζίου στην Ανθολογία Τρίτη). 7) Τέλος, το επίσης οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Πέτρου Μπερεκέτη (Αρχείο). Οι εκτελέσεις του αυτές, κυρίως οι δημοσιευόμενες (αρ. 1-5) διακρίνονται παντού από ακρίβεια, ιεροπρέπεια κι ένα καθαρά εκκλησιαστικό, μεγαλόπρεπο ύφος.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ (1921). Γεννήθηκε στη Χίο. Δάσκαλος του υπήρξεν ο περίφημος Κωνσταντινουπολίτης μουσικός Γεώργιος Βινάκης (μαθητής του πρωτοψάλτη της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Γεωργίου Ραιδεστηνού). Πρωτοψάλτης για τριάντα χρόνια (1945-1975) στην Αγ. Άννα (Καπέλα) Χίου και στη συνέχεια (1975-1995) σε πολλούς ναούς των Αθηνών (Αγ. Γεώργιος Νέας Ιωνίας, Αγ. Νικόλαος Γλυφάδας, Αγ. Σώστης Συγγρού, Αγ. Νικόλαος Καλλιθέας). Σήμερα ιδιωτεύει και πάλι στη Χίο.

Ως ψάλτης παρουσιάζει το δικό του ενδιαφέρον. Με ηχηρό και ιδιόφωνο ηχόχρωμα, υψίφωνος, αποδίδει τα μέλη πιστά κατά τον τρόπο και την παράδοση της Κωνσταντινούπολης με μεγάλη αφοσίωση στο δίδαγμα του δασκάλου του. Επιπλέον, με προσωπική συναισθηματική μέθεξη και απόκλιση προς ένα σθεναρό και μεγαλόπρεπο ύφος. Οι κυριότερες ηχογραφημένες ερμηνείες του (σχεδόν ό-

λες στη Σειρά "Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής") είναι: 1) Καλοφωνικοί ειρμοί (Σώμα Δεύτερο, CD 11ο). 2) Πλήρης η κατ' ήχον σειρά των κρατημάτων του *Καλοφωνικού Ειρμολογίου*, Κων/πολη 1835, σ. 189-262, μάλιστα σε διπλή εκδοχή, σε χρόνο αργό και σε χρόνο σύντομο (Σώμα Δεύτερο, CD 12ο, τα υπόλοιπα στο Αρχείο επίσης Ανθολογία Δεύτερη, αρ. 4). 3) Ορισμένοι πολυέλεοι, όπως τους διδάχθηκε και τους συνέψαλλε με τον σπουδαίο δάσκαλό του (Σώμα Έκτο, CD 3ο-5ο). 4) Σύμμεικτα μέλη σε παλαιό (1975) συμβατικό δίσκο 33 στροφών με τον τίτλο "Βυζαντινοί Εκκλησιαστικοί Ύμνοι", όπου και δύο στίχοι από το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Μπερεκέτη σε μian ενδιαφέρουσα εκτέλεση με έντονο λαϊκότροπο ύφος.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ (1925). Γεννήθηκε στο χωριό Ελευθερές του Παγγαίου Καβάλας. Πρώτος του δάσκαλος υπήρξεν ο Λεάνδρος Βιολιτζής. Αρχικά (1942-1945) έψαλλε στις Ελευθερές και σε άλλα χωριά της γύρω περιοχής. Αργότερα (1951 κ.εξ.) έγινε ψάλτης στη Νικήσιανη Παγγαίου, στη Σίνδο Θεσσαλονίκης, εκεί μαθήτευσε κοντά στον Αθανάσιο Καραμάνη, και στο Σιδηρόκαστρο. Από το 1954 ψάλλει σε διάφορους ναούς στην Καβάλα, όπου μάλιστα για μία δεκαετία (1954-1964) χρημάτισε πρωτοψάλτης στον μητροπολιτικό ναό του Τιμίου Προδρόμου. Πιστός ακροατής (κάποτε και συμπάλτης) του Θρασύβουλου Στανίτσα, με συχνή συμμετοχή στις Αγρυπνίες και στις Πανηγύρεις των Κελιών και των Μοναστηριών του Αγ. Όρους. Ακόμη, αυτοδίδακτος λαϊκός οργανοπαίκτης (παίζει ούτι, μπουζούκι, κιθάρα), αλλά και δημοτικός και λαϊκός τραγουδιστής.

Ως ψάλτης παρουσιάζει ειδικό ενδιαφέρον. Καλλίφωνος και ηδύς, με μεστό και διαυγές ηχόχρωμα, πλούσιο επίσης συναισθηματικό και λαϊκό υπόστρωμα. Από

τους πιο σημαντικούς σύγχρονους εκπροσώπους του βορειοελλαδίτικου ερμηνευτικού ιδιώματος, με ισχυρές ωστόσο καταβολές στην παράδοση της Κωνσταντινούπολης και του Αγίου Όρους. Η επίδοσή του είναι λαμπρή σε μέλη κυρίως με λαϊκότροπο ή και αστικότροπο χαρακτήρα (όπως οι καλοφωνικοί ειρμοί ή ο πολυέλεος του Εφεσίου). Οι κυριότερες από τις ηχογραφημένες εκτελέσεις του (όλες στη Σειρά “Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”) είναι: 1) Το οκτάηχο *Ρόδον το αμάραντον* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και του Νικολάου πρωτοψάλτου Σμύρνης, τα κατ’ ήχον Αντίφωνα του Μανουήλ πρωτοψάλτη και ο οκτάηχος πολυέλεος *Εξομολογείσθε τω Κυρίω* Πέτρου του Εφεσίου (Σώμα Πρώτο, CD 12ο, 13ο, 14ο). 2) Πλήρες το Σύντομο Ειρμολόγιο του Πέτρου Βυζαντίου με ό,τι αυτό περιέχει στην α’ του έκδοση του 1825 (Σώμα Πέμπτο, CD 1ο-5ο). 3) Ορισμένοι καλοφωνικοί ειρμοί με τα κρατήματά τους (Σώμα Δεύτερο, CD 9ο). Οι ερμηνείες του αναδίνουν παντού επάρκεια και σιγουριά, με έκδηλο συναισθηματικό οίστρο. Ειδικά ο πολυέλεος είναι ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο άκουσμα.

ΑΝΤΙΠΑΣ ιερομόναχος (1955). Γεννήθηκε στη Λουτροπηγή (Σμόκοβο Αγράφων) της Καρδίτσας (κατά κόσμον Εμμανουήλ Σκανδαλάκης). Απόφοιτος της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, όπου και διδάχθηκε αρχικά τη μουσική (από τον Δημήτριο Παναγιωτόπουλο - Κούρο). Τις μουσικές του σπουδές συμπλήρωσε με δασκάλους τον Θεόδωρο Χατζηθεόδωρου και τον Αβραάμ Ευθυμιάδη. Μοναχός στην Ι.Μ. Προυσού Ευρυτανίας (1974-1980) και στη συνέχεια στην Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους (1980-1997). Σήμερα εγκαταβιώνει στο Ιβηριτικό Κελί της Αγ. Άνης στις Καρυές. Μέσα στο κλίμα και στην παράδοση του Αγ. Όρους, αφο-

Ιερομόναχος
ΑΝΤΙΠΑΣ

Ιερομόναχος
ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ

σιώθηκε ολοκληρωτικά στην ψαλτική τέχνη. Εδώ διδάχθηκε επιπλέον τη μουσική από τους παλαιούς σπουδαίους ψάλτες του Όρους: τον π. Διονύσιο Φιρφιρή (με τον οποίο και συνέψαλλε συχνά), τον Γαβριήλ Μακκαβό και τον Ιωάννη του Κελίου του Ραβδούχου. Πρώτος ψάλτης στη Μονή Δοχειαρίου και με πυκνή συμμετοχή (σήμερα αδιάλειπτη) στις Αγρυπνίες και στις Πανηγύρεις των Κελιών και των Μοναστηριών. Πρέπει να θεωρηθεί ως ο σπουδαιότερος της νεώτερης γενιάς των αγιορειτών πατέρων, με πλούσιο φυσικό τάλαντο, γνώστης του παραδοσιακού ψαλτικού τρόπου, με ύφος επίσης στιβαρό και αρχαιοπρεπές, μελισματικό, έντεχνο και ηδύ.

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ ιερομόναχος (1961). Γεννήθηκε στο Στεφάνι Κορινθίας (κατά κόσμον Θεοφάνης Παπαντωνίου, γιος του ιερέα Ιωάννη Παπαντωνίου). Απόφοιτος της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, όπου και διδάχθηκε αρχικά τη μουσική (από τον Δημήτριο Παναγιωτόπουλο - Κούρο). Τις μουσικές του σπουδές τελειοποίησε με τον Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου (στο Μετόχι του Παναγίου Τάφου στην Αθήνα) και αργότερα με τον π. Διονύσιο Φιρφιρή (στο Αγ. Όρος). Έγινε μοναχός στην Ι.Μ. Προυσού Ευρυτανίας (1980). Αμέσως έπειτα εγκαταστάθηκε στην Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους, όπου και παραμένει μέχρι σήμερα (1980-1998). Εδώ συνέψαλλε πάντοτε, σε απόλυτη αρμονία και ταύτιση, με τον ιερομόναχο Αντίπα. Λιτός και απέριτος. Γνώστης επίσης της μουσικής παλαιογραφίας.

ΦΙΛΟΘΕΟΣ ιερομόναχος (1963). Γεννήθηκε στην Αθήνα (κατά κόσμον Γεώργιος Στυλιανού Παπαδόπουλος). Πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με γερές σπουδές στην εκκλησιαστική και ευρωπαϊκή μουσική.

Νέος πολύ εκάρη μοναχός (1985). Έκτοτε εγκαταβιώνει στην Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους, όπου αναδεικνύει ψάλλοντας το ιδιοπρόσωπο μουσικό του τάλαντο.

ΙΩΣΗΦ μοναχός (1958). Γεννήθηκε στην Κόρινθο (κατά κόσμον Χρήστος Μπαϊρακτάρης). Απόφοιτος της Σχολής ιεροσαλτών Μητρόπολης Κορίνθου. Στη μουσική του συγκρότηση συνέβαλαν επίσης ο κατά σάρκα πατέρας του ιερέας Δημήτριος Μπαϊρακτάρης, ο πρωτοψάλτης του Αγ. Νικολάου Κορίνθου Ιωάννης Σπανός και ο Αθανάσιος Παϊβανάς (μαθητής του Θρασύβουλου Στανίτσα). Μοναχός της Ι.Μ. Δοχειαρίου (1983 -1989), όπου συνέψαλλε σταθερά με τους λοιπούς πατέρες της Μονής. Σήμερα μονάζει σε κελί (Ήσυχαστήριο Αγ. Μηνά) στη Βίγλα Αγ. Όρους. Καλλίφωνος και ηδύς.

Δύο είναι οι συνεκτελέσεις των τεσσάρων αγιορειτών πατέρων (και οι δύο στη Σειρά “Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”): η οκτάηχη Τιμιωτέρα Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου και η όμοια οκτάηχη Τιμιωτέρα του επίσης αγιορείτη μοναχού Δαμιανού του Βατοπεδινού (Σώμα Πρώτο, CD 1ο και 2ο). Επιπλέον, οι δύο πρώτοι Αντίπας και Αμφιλόχιος συνεκτελούν και το αριστουργηματικό οκτάηχο μάθημα *Ψάλλοντές σου τον τόκον* του Πέτρου Μπερεκέτη (Σώμα Πρώτο, CD 5ο και 6ο). Η συμπαλμωδία στις εκτελέσεις αυτές αναδεικνύει έξοχα ό,τι θα μπορούσε να ονομασθεί, κατά το έθος του Αγ. Όρους, κοινοβιακώς ψάλλειν. Βίωμα, γνώση, ήθος, όλα βρίσκονται εδώ σε μια αξεδιάλυτη αρμονία και σύνθεση.

Ιερομόναχος
ΦΙΛΟΘΕΟΣ

Μοναχός
ΙΩΣΗΦ

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΕΞ ΑΓΧΙΑΛΟΥ (τέλος του 16ου αι.). Σπουδαίος μουσικός του τέλους του 16ου αι. φερόμενος συχνά ως πρωτοψάλτης, άγνωστο όμως πού. Το έργο του υπήρξε πολύ διαδεδομένο στα χειρόγραφα. Εμελοποίησε ασματικά τρισάγια, θεοτοκία, κρατήματα, μαθήματα του Στιχηραρίου, στίχους καλοφωνικούς, χερουβικά, κοινωνικά των Κυριακών, και άλλα. Το αριστούργημά του είναι η οκτάηχη Τιμιωτέρα (Σώμα Πρώτο, CD 1ο), γνωστή ως “πάνυ έντεχνος”, το πρώτο βεβαιωμένο ιστορικά οκτάηχο μέλος της μορφής αυτής, και της οποίας σώζεται μάλλον το αυτόγραφο (Λέσβος, Μονή Υψηλού αρ. χφ 48). Το έργο του Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου αξιολογείται ως καινοτόμο, γιατί, ήδη στο τέλος του 16ου αι., αντικατοπτρίζει μια καινούργια μουσική πραγματικότητα.

ΜΠΑΛΑΣΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ (ακμή περ. 1660-1700). Από τους πιο σημαντικούς μουσικούς του β' μισού του 17ου αι. με πολύπλευρη δραστηριότητα στον χώρο του Πατριαρχείου και ευρύτερη μόρφωση. Μαθητής του Γερμανού Νέων Πατρών και “συμφοιτητής” στον ίδιο του αγιορείτη μουσικού Κοσμά του Μακεδόνα. Ο Μπαλάσιος αξιολογείται για το μεγάλο σε όγκο και σπουδαιότητα έργο του, για την πλούσια αντιγραφική του δράση και τις ριζοσπαστικές του προσπάθειες στην αναλυτική εξήγηση της παλαιάς σημειογραφίας.

Το σπουδαιότερο έργο του είναι η νέα μελοποίηση, ο “καλλωπισμός”, του Ειρμολογίου, το οποίο εκυριάρχησεν επί έναν και πλέον αιώνα στη χειρόγρα-

φη παράδοση. Εκαλλιέργησε πλατιά το νέο είδος των καλοφωνικών ειρμών (στο όνομά του σώζονται περίπου 25), όπως επίσης και το καινούργιο είδος του καθιερωμένου ως σήμερα γνωστού τύπου δοξολογιών (και τα δύο αυτά είδη δημιουργήματα του 17ου αι.). Πέρα από αυτά, ο Μπαλάσιος εμελοποίησεν ακόμη πολλά έντεχνα μαθήματα σε εορτές του ενιαυτού, ανοιξαντάρια, κεκραγάρια κατ' ήχον, αλληλουάρια, πασαπνοάρια του Όρθρου, πολυελέους, τιμιωτέρες, φήμες και πολυχρονισμούς πολυάριθμους, ασματικά τρισάγια, επίσης χερουβικά, κοινωνικά των Κυριακών, της εβδομάδας και του ενιαυτού, θεοτοκία, και άλλα. Τέλος, πρέπει να προστεθούν και οι δύο "εξηγήσεις" του, στο παλαιό αλληλουάριο ηχ βαρύς του Θεοδούλου και στο νεκρώσιμο τρισάγιο ηχ πλ β' το λεγόμενο "εξ Αθηνών", οι οποίες εγκαινιάζουν τη μεγάλη περίοδο των εξηγήσεων, δηλαδή την αναλυτική απλοποίηση της μουσικής σημειογραφίας που κατέληξε στην οριστική μεταρύθμιση της Νέας μεθόδου (1814).

Ο Μπαλάσιος παραμένει από τους πιο δραστικούς μουσικούς στην πρώτη περίοδο της μεγάλης ακμής (1650-1720) της Εκκλησιαστικής μουσικής μετά την Άλωση. Με το έργο του, τις εξηγήσεις, τη διδακτική και την πλούσια αντιγραφική του δράση έχει συμβάλει καίρια στην καλλιέργεια και στην ανανέωση του εκκλησιαστικού μέλους του καιρού του.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ (ακμή περ. 1670-1700). Αγιορείτης μοναχός της Ι.Μ. Βατοπεδίου (απ' όπου και η επωνυμία). Γραφέας, συνθέτης και προπάντων πολύ γνωστός δάσκαλος της μουσικής. Μαθητής του επίσης γνωστού αγιορείτη μοναχού Κοσμά του Μακεδόνα. Υπήρξεν, όπως και οι περισσότε-

ροι σύγχρονοί του, ποιητής κυρίως καλοφωνικών ειρμών. Εμελοποίησε ακόμη δύο κοινωνικά των Κυριακών ηχ δ' και πλ α', ένα χερουβικό ηχ δ', ένα πασαπνοάριο του Όρθρου ηχ πλ β', και ορισμένα άλλα. Το σπουδαιότερο από τα μέλη του είναι μία οκτάηχη Τιμιωτέρα (Σώμα Πρώτο, CD 2ο), κατά το πρότυπο της Τιμιωτέρας του Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου, η οποία παραμένει από τα πιο κλασικά και έντεχνα δείγματα των αργών και οκτάηχων μαθημάτων της Παπαδικής. Η μεγάλη του φήμη οφείλεται κυρίως στη διδακτική του δράση. Υπήρξε ο δάσκαλος των "Πολιτών" μουσικών, του Παναγιώτη του Χαλάτσογλου και του Πέτρου Μπερεκέτη. Μαζί με τον Κοσμά τον Μακεδόνα παραμένουν οι κυριότεροι εκπρόσωποι της μουσικής παράδοσης του Όρους στο τέλος του 17ου αι., η οποία, όπως φαίνεται, είχε παντού μεγάλη ακτινοβολία.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΠΕΡΕΚΕΤΗΣ (ακμή περ. 1680-1710/1715). Ο σπουδαιότερος, μαζί με τον Πέτρο Πελοποννήσιο, εκκλησιαστικός συνθέτης μετά την Άλωση. Έχει επισημανθεί αυτόγραφο του (Μονή Σινά, αρ χφ 1449) με χρονολογημένη πρώιμη δράση (1682). Σε άλλο νεώτερο χειρόγραφο (Μονή Ιβήρων, αρ. 327, γύρω στο 1790, φ 69r) αναφέρεται ρητά ότι "ήκμαζεν κατά το αχπζ^ο" [1687]. Μαθητής του αγιορείτη μοναχού Δαμιανού του Βατοπεδινού και πρωτοψάλτης του Αγ. Κωνσταντίνου στα Υψωμαθεία της Κωνσταντινούπολης (συνοικία караμανλήδων της Καπαδοκίας). Υπήρξε ο "λαϊκότερος" εκκλησιαστικός συνθέτης της Τουρκοκρατίας.

Το έργο του, ριζοσπαστικό και πρωτότυπο στο σύνολό του, εκφράζει το ηδύ

και το έντεχνο σε απaráμιλλο βαθμό. Τα Άπαντά του, κωδικοποιημένα αρκετά ενωρίς (1708 κ. εξ.) σε μια Συλλογή, απέκτησαν γρήγορα μεγάλη διάδοση. Έχει μελοποιήσει δύο πολυελέους, αργά πασαπνοάρια του Όρθρου και τιμιωτέρες κατ' ήχον, επίσης οκτώ κατ' ήχον δοξολογίες με ανάλογα ασματικά, έναν πολυχρονισμό στον Μ. Πέτρο της Ρωσίας, ακόμη προκείμενα, χερουβικά, κοινωνικά πολυάριθμα των Κυριακών, της εβδομάδας και του ενιαυτού, θεοτοκία, πολλά μαθήματα, κρατήματα, και άλλα. Το αριστούργημά του παραμένει το γνωστό οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε*, μέλος πολύ δημοφιλές, με μελωδικό πλούτο και έντεχνη, κλασική δομή στη σύνθεση. Αριστουργηματικό επίσης, και ευρηματικό στη σύλληψη, είναι και ένα άλλο οκτάηχο, άγνωστο αυτό, ο Οίκος *Ψάλλοντές σου τον τόκον*, το μεγαλύτερο σε έκταση, μέχρι στιγμής, μέλος στην ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής (διαρκεί 2 ώρες και 19 λεπτά). Ο Πέτρος Μπερεκέτης ευδοκίμησε κατεξοχήν στο νέο είδος των καλοφωνικών ειρμών (τόσο που έχει ονομασθεί "πατήρ των καλοφωνικών ειρμών"). Πολυάριθμοι και σε όλους τους ήχους, συχνά υπό την ένδειξη "πάνυ έντεχνοι και ηδύτατοι", οι καλοφωνικοί του ειρμοί είναι πράγματι μέλη πολύ έντεχνα και μελωδικά, όπου ο πλούτος της έμπνευσης συναγωνίζεται συχνά τη λιτότητα και την αυστηρή δομή της μουσικής φόρμας. Ανεξάρτητοι από την παράδοση των Απάντων του είχαν επίσης πολύ μεγάλη διάδοση, καταχωρημένοι συνήθως, ως τη συγκρότηση του Καλοφωνικού Ειρμολογίου, σε ξεχωριστή ενότητα, στο τέλος των Ανθολογιών της Παπαδικής.

Τα Άπαντα του Μπερεκέτη έχουν μεταγραφεί στη Νέα μέθοδο και από τον Γρηγόριο πρωτοψάλτη (1817-1818, Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ χφ 744

και 754) και από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα (1837, Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ χφ 712) και παραμένουν στο σύνολό τους ανέκδοτα (πρόσφατα, Αθήνα 1996, εκδόθηκε το Α' μέρος από τη μεταγραφή του Γρηγορίου). Οι καλοφωνικοί ειρμοί βρίσκονται συγκεντρωμένοι στο Καλοφωνικό Ειρμολόγιο, συλλογή που συγκροτήθηκε ως ανεξάρτητο μουσικό Βιβλίο προς το τέλος του 18ου και στις αρχές του 19ου αι. (Μεταγραφή του Καλοφωνικού Ειρμολογίου επίσης από τον Γρηγόριο πρωτοψάλτη, έτος 1816, Βιβλιοθήκη Ψάχου· πρώτη, και μοναδική έκδοση, Κων/πολη 1835).

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ (ακμή περ. 1760 - †1777). Δομέστικος καταρχάς (περ. 1764 - 1770) και, στη συνέχεια, λαμπαδάριος (1770 - †1777) της Μεγ. Εκκλησίας. Η σπουδαιότερη ιδιότητά του υπήρξεν εκείνη της σύνθεσης. Εργαζόμενος "ημέρας και νυκτός" (όπως σημειώνει ο Χρύσανθος) δημιούργησε, σε μικρό διάστημα χρόνου (πέθανε περίπου σε ηλικία 47 ετών), έργο πολύπλευρο και, από κάθε άποψη, μεγαλόπνοο και συστηματικό.

Καταρχήν, εμελοποίησε, κατά νέο (και συντομότερο) τρόπο, όλα σχεδόν τα παλαιά μουσικά βιβλία: το Αναστασιματάριο (αργό και σύντομο), το Ειρμολόγιο των Καταβασιών και, για πρώτη φορά αυτοτελώς, το Δοξαστάριο, τα οποία έχουν συντεθεί όλα σχεδόν την ίδια εποχή (περ. στη δεκαετία 1765-1775). Τα βιβλία αυτά απέκτησαν μεγάλη διάδοση, αντικατέστησαν γρήγορα στην πράξη τα παλαιότερα, μεταφράστηκαν στο νέο σύστημα και υπήρξαν από τα πρώτα που τυπώθηκαν (1820 κ. εξ.), ενώ εξακολουθούν να είναι και σήμερα σε μεγάλη χρήση (κυρίως το Αναστασιματάριο). Εκαλλιέργησε επίσης, με ι-

διαίτερη μάλιστα εμμονή και σε μεγάλη ποικιλία, και το λεγόμενο παπαδικό μέλος. Καταρχήν ετόνισε (πρώτη φορά στην ιστορία της μουσικής) πολλά σύντομα μέλη, όπως τα αντίφωνα, τα του Αποδείπνου και του Μ. Κανόνα, τα μεγαλυνάρια του Μ. Σαββάτου, τα τυπικά, τα τριαδικά του Όρθρου, και άλλα. Από τα υπόλοιπα έργα του, τα πιο γνωστά είναι οι δοξολογίες, αργοσύντομες και σύντομες κατ' ήχον, τρεις στάσεις κοινωνικών των Κυριακών, επίσης τα κοινωνικά της εβδομάδας και πολλά διαφόρων εορτών του ενιαυτού, δύο στάσεις χερουβικών και άλλες δύο στάσεις χερουβικών της εβδομάδας (σύντομα), ακόμη πασαπνοάρια του Όρθρου, ο πολυέλεος *Δούλοι Κύριον* σε ηχ πλ α' και βαρύ, τα ιδιόμελα των αποστίχων των Κυριακών της Μ. Τεσσαρακοστής, το γνωστό μέλος *Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίαις* ηχ πλ δ' της Μ. Τρίτης, τα δύο λαμπρά κρατήματα των καλοφωνικών ειρμών σε ηχ α' Κε και γ', και άλλα.

Εδώ πρέπει ακόμη να αναφερθούν δύο άλλες σπουδαίες δραστηριότητες του Πέτρου λαμπαδαρίου. Η πρώτη είναι η μεγάλη και ουσιαστική συμβολή του στην απλοποίηση του παραδοσιακού γραφικού συστήματος. Συνεχίζοντας την προσπάθεια των παλαιότερων (Μπαλασίου και Ιωάννου πρωτοψάλτη) επινόησε ένα πιο απλό και πιο αναλυτικό σύστημα γραφής, το οποίο υπήρξε η βάση για την παραπέρα ακόμη απλοποίηση των μεταγενεστέρων. Σ' αυτό σύνθεσε ο ίδιος τα μέλη του, μπόρεσε να καταγράψει τα σύντομα ειρμολογικά, ενώ ταυτόχρονα εξήγησε όλα τα παλαιότερα που η παράδοση είχε διατηρήσει ως την εποχή του. Το εξηγηματικό έργο του Πέτρου Πελοποννησίου είναι το ίδιο μεγάλο σε σπουδαιότητα, όσο και το πρωτότυπο. Η δεύτερη σημαντική δραστηριότητά του είναι η ενασχόληση με την "εξωτερική" (μη εκκλησιαστι-

κή) μουσική. Η παράδοση αποδίδει στον Πέτρο τη σύνθεση μιας Ανθολογίας ασμάτων εξωτερικής μουσικής (με μακάμια, πεστέδες και πεστέφια) και που πιθανότατα είναι αυτή που σώζεται σήμερα στη Συλλογή Γριτσάνη (Ζάκυνθος), θεωρούμενη μάλιστα αυτόγραφη (αρ χφ 1). Αυτόγραφα του Πέτρου είναι ίσως και δύο άλλα χειρόγραφα της ίδιας Συλλογής (αρ. 2 και 3).

Ο Πέτρος ο Πελοποννήσιος, με το πλούσιο, ριζοσπαστικό και καινοτόμο έργο του, το ιδιοφυές, πηγαίο μουσικό του ταλάντο και την ακάματη δραστηριότητά του, αποτελεί τη μεγαλύτερη τομή στην ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής μετά την Άλωση και ως τις ημέρες μας, σφραγίζοντας ανεξίτηλα όλο το νεώτερο εκκλησιαστικό μέλος.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ (ακμή περ. 1760 - †1800). Δομέστικος (πρώτη μνεία 1764), λαμπαδάριος (πρώτη μνεία 1784) και, τέλος, πρωτοψάλτης (1789 - †1800) της Μεγ. Εκκλησίας. Εκκλησιαστικός μουσικός από τους πιο σπουδαίους του 18ου αι. Ευδοκίμησε εντελώς ιδιαίτερα στον τομέα κυρίως της μελοποιίας, παράλληλα με την ψαλτική, τη διδακτική και την άλλη του δράση. Μέσα στο γενικότερο ανανεωτικό κλίμα της δεύτερης μεγάλης ακμής (1770-1820) στην ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής, ο Ιάκωβος υπήρξε ο περισσότερο "εκκλησιαστικός" και παραδοσιακός.

Το σπουδαιότερο έργο του είναι η νέα μελοποίηση (1794/1795) του Δοξασταρίου "κατά συντομότερον τρόπον εκ θέσεων στιχηρών τε και ειρμολογικών". Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα των ανανεωτικών τάσεων του τέλους του

18ου αι., αλλά και της δυναμικής επιβίωσης της ως τότε μουσικής παράδοσης. Σ' αυτό ο Ιάκωβος προσπάθησε "να περιλάβει όλες τας παλαιότερας θέσεις του Στιχηραρίου, χωρίς να αφήσει ούτε των νεωτέρων τας τετριμμένες" (Χρυσανθος, *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*, Τεργέστη 1831, σ. LIII). Έχει προσθέσει επίσης τα κεκραγάρια, τα δογματικά θεοτοκία της Οκτωήχου, τα πασαπνοάρια των αίνων και τα έντεκα εωθινά, όλα "συντετμημένα εκ των παλαιών μετά καλλωπισμού". Με τη μορφή αυτή το Δοξαστάριο, το οποίο γράφτηκε καθ' υπαγόρευση του Ιακώβου "εν πάση σαφηνεία τη χειρί Γεωργίου του Κρητός και μαθητού αυτού", διαδόθηκε πολύ γρήγορα και απέκτησε στην πράξη μεγάλη επιβολή. Η νέα αυτή μελοποίηση του Δοξασταρίου από τον Ιάκωβο αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά μουσικά γεγονότα του 18ου αι. και, στην ουσία, στηρίζεται στην παλαιότερη παράδοση του Στιχηραρίου του Γερμανού Νέων Πατρών (σύνθεση 1665). Έχει μεταφρασθεί στη Νέα μέθοδο από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα (έτος μεταγραφής 1816). Η α' έκδοση του Δοξασταρίου στην Κωνσταντινούπολη, 1836, σε δύο τόμους. Μεγάλο επιστημονικό και πνευματικό γεγονός πρέπει να θεωρηθεί σήμερα η εκτέλεση του Δοξασταρίου από τον π. Διονύσιο (πλήρης ο Α' τόμος και εκλογές από τον Β') για τη Σειρά "Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής" (Σώμα Τρίτο, CD 1ο-21ο).

Πέρα από το Δοξαστάριο με ό,τι αυτό περιέχει, ο Ιακώβος έχει συνθέσει ακόμη οκτώ κατ' ήχον δοξολογίες (μερικές μάλιστα ψάλλονται συχνά και σήμερα), ορισμένα μαθήματα, καλοφωνικούς ειρμούς, χερουβικά, και άλλα λιγότερο συνηθισμένα μέλη. Δηλαδή πέρα από το στιχηραρικό, εκαλλιέργησε προπάντων το είδος του παπαδικού μέλους. Επίσης, πρέπει να προστεθεί ότι

ευδοκίμησε ακόμη ως στιχοποιός και ως συνθέτης ασμάτων εξωτερικής μουσικής. Γενικότερα, το έργο του, συνθεμένο σχεδόν ολόκληρο κατ' αργοσύντομο τρόπο, υποβάλλει την αίσθηση ενός κατανυκτικού και "εκκλησιαστικού" πράγματι μουσικού ύφους. Ορισμένα μέλη του (Κεκραγάρια, Πασαπνοάρια Αίνων) ψάλλονται ακόμη και σήμερα στον Πατριαρχικό ναό στο Φανάρι (βλ. Σώμα Πρώτο, CD 1ο και 11ο).

ΠΕΤΡΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ (ακμή περ. 1770 - †1808). Μαθητής του Πέτρου Πελοποννησίου. Δομέστικος (περ. 1771-1789), λαμπαδάριος (1789-1800) και, τέλος, πρωτοψάλτης (1800-1805 περ.) της Μεγ. Εκκλησίας. Η μακρόχρονη ψαλτική του δράση συνυπάρχει με τη διδακτική και κυρίως με τη λαμπρή επίδοση στον χώρο της μελοποιίας και στις εξηγήσεις των παλαιών μελών.

Καταρχήν, στον τομέα της σύνθεσης συμπλήρωσε τα δύο γνωστά βιβλία του Πέτρου Πελοποννησίου, το Αναστασιματάριο, μελοποιώντας τα κεκραγάρια με την παρεπόμενη στιχολογία που έλειπαν, και το Ειρμολόγιο των Καταβασιών, προσθέτοντας ειρμούς κανόνων διαφόρων εορτών. Ο ίδιος επίσης τόνισε εξυπαρχής ένα Σύντομο Αναστασιματάριο και το κυριότερο, για πρώτη φορά, το Σύντομο Ειρμολόγιο (πρώτη δημοσίευση, Κων/πολη 1825). Έχει μελοποιήσει ακόμη και πολλά μέλη της Παπαδικής, όπως κοινωνικά των Κυριακών (τρεις στάσεις) και ορισμένα του ενιαυτού, οκτώ χερουβικά κατ' ήχον, δοξολογίες, δύο θεοτοκία, οκτώ τιμιωτέρες κατ' ήχον, τον νεκρώσιμο άμωμο, και μερικά άλλα. Οι συνθέσεις του διακρίνονται για το απλό και απέριττο, ενώ ο ίδιος έψαλλε "εις το εύτακτον μάλλον αφορών και εις το εύρυθμον της ψαλ-

μωδίας”, όπως σημειώνει ο Χρυσάνθος (*Θεωρητικόν Μέγα*, ό.π., σ. LIII).

Η επίδοσή του υπήρξε μεγάλη επίσης στις εξηγήσεις και στην αντιγραφή των χειρογράφων. Στο ζήτημα των εξηγήσεων ακολούθησε το αναλυτικό γραφικό σύστημα του Πέτρου Πελοποννησίου, το οποίο απλοποίησε ακόμη περισσότερο, και σ’ αυτό εξήγησε πολλά από τα παλαιά και νεώτερα μέλη (π.χ. το *Ανωθεν οι προφήται* ηχ βαρύς του Κουκουζέλη, το παλαιό μέλος *Τη υπερμάχω* ηχ πλ δ’ του Κλαδά, το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε* του Μπερεκέτη, και πολλά άλλα). Αυτόγραφέα του, τέλος, σώζονται πάρα πολλά, χρονολογημένα συνήθως (μεταξύ των ετών 1773 - 1806) και άλλα αχρόνιστα. Έχει αντιγράψει, σε πολλαπλά ως επί το πλείστον αντίτυπα, όλα τα έργα του Πέτρου Πελοποννησίου (το Ειρμολόγιο, το Δοξαστάριο, το Αναστασιματάριο), το δικό του Σύντομο Ειρμολόγιο, το Δοξαστάριο του Ιακώβου πρωτοψάλτου, όπως επίσης και πολυάριθμες Ανθολογίες της Νέας Παπαδικής.

Με την ψαλτική και διδακτική του δράση, το συνθετικό, εξηγηματικό και αντιγραφικό του έργο, ο Πέτρος ο Βυζάντιος παραμένει ένας από τους πιο σημαντικούς μουσικούς στη δεύτερη μεγάλη περίοδο ακμής (1770 - 1820) του νεώτερου εκκλησιαστικού μέλους.

ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΞ (περ. 1770 - †1840). Χουρμούζιος Γεωργίου από τη Χάλκη. Χαρτοφύλαξ της Μεγ. Εκκλησίας (γι’ αυτό και γνωστός ως Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ). Μαθητής του Ιακώβου πρωτοψάλτου και του Γεωργίου του Κρητός, ένας από τους πρωτεργάτες (μαζί με τον Γρηγόριο και τον

Χρυσάνθο) της μεταρύθμισης του νέου γραφικού συστήματος (1814). Πολυσύνθετη προσωπικότητα, αθόρυβη αλλά δραστική. Ακαταπόνητος εξηγητής στη Νέα μέθοδο των παλαιών μελών, εκδότης και επιμελητής μουσικών βιβλίων, συνθέτης, ψάλτης, δάσκαλος (μαζί με τον Γρηγόριο) στην τρίτη Πατριαρχική Μουσική Σχολή και, τέλος, ικανός θεωρητικός.

Καταρχήν, ο Χουρμούζιος έχει μεταγράψει όλα σχεδόν τα είδη των μουσικών βιβλίων και όλα τα μέλη, όσα η παράδοση διέσωσε από την εποχή πριν από την Άλωση ως τη δική του εποχή. Οι εξηγήσεις αυτές (34 τόμοι, κατατεθειμένοι στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος) παραμένουν από τα πιο σημαντικά γεγονότα στην ιστορία της νεώτερης Εκκλησιαστικής μουσικής. Σήμερα αποτελούν πολυτιμότεα κλειδιά για τη γνώση της παραδοσιακής μουσικής ύλης, κυρίως αυτής που επιβίωσε ή γεννήθηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Συγκεκριμένα έχει μεταγράψει το Παλαιό Κρατηματάριο (τομ. Α’ - Β’), μια πολυώνυμη Ανθολογία της Παπαδικής (τόμ. Α’ - Γ’), το συμπληρωματικό (ως τόμ. Δ’ - Ε’) Μαθηματάριο της, το Αναστασιματάριο του Χρυσάφη του νέου, το Στιχηράριο του Γερμανού Νέων Πατρών (τόμ. Α’ - Δ’), το Στιχηράριο του Χρυσάφη του νέου (τόμ. Α’ - Ε’), τα Άπαντα του Πέτρου Μπερεκέτη, το Παλαιό Στιχηράριο (τόμ. Α’ - Δ’), το Αναστασιματάριο του Παλαιού Στιχηραρίου, το Μαθηματάριο του Στιχηραρίου (τόμ. Α’ - Η’), το Οικηματάριο (τόμ. Α’ - Β’) και από τα νεώτερα, το Αναστασιματάριο και το Ειρμολόγιο του Πέτρου Πελοποννησίου, το Δοξαστάριο του Ιακώβου, τη Συλλογή των ιδιομέλων του Μανουήλ πρωτοψάλτη και το λεγόμενο Νέο Αναστασιματάριο. Ορισμένα από τα προηγούμενα τα έχει επιμεληθεί και εκδώσει ο ίδιος, όπως το γνωστό “Ταμείον

Ανθολογίας” (Τόμ. Α΄-Β΄, ΚΠολη 1824), το Ειρμολόγιο των Καταβασιών του Πέτρου Πελοποννησίου (ΚΠολη 1825), τη Συλλογή των ιδιομέλων του Μανουήλ (ΚΠολη 1831) και το Νέο Αναστασιματάριο (ΚΠολη 1832). Επίσης έχει επιμεληθεί τη μεταγραφή και την έκδοση της γνωστής Ανθολογίας ασμάτων εξωτερικής μουσικής “Ευτέρπη” (ΚΠολη 1830) και όλες σχεδόν τις εκδόσεις (ως το 1840) του Θεοδώρου Φωκαέα.

Το συνθετικό του έργο υπήρξεν επίσης πλούσιο. Μαζί με τον Γρηγόριο συμπλήρωσαν όσα αναγκαία έλειπαν από το Αναστασιματάριο και το Ειρμολόγιο του Πέτρου Πελοποννησίου, ενώ έχει συνθέσει και ένα αυτοτελές Δοξαστάριο των Αποστίχων (1834). Από τα παπαδικά μέλη πρέπει να αναφερθούν ένα *Μακάριος ανήρ* ηχ πλ δ΄, τα ανοιξαντάρια μελοποιημένα κατά δύο τρόπους, “συντετμημένα εκ των παλαιών” και “έτερα σύντομα”, τρεις πολυέλεοι (“Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής”, Σώμα Έκτο, CD 4ο και 5ο), αντίφωνα, τυπικά, δοξολογίες, λειτουργικά, χερουβικά της εβδομάδας και των Κυριακών, κοινωνικά του ενιαυτού, το γνωστό οκτάηχο θεοτοκίο *Ρόδον το αμάραντον* (Σώμα Πρώτο, CD 12ο και “Ανθολογία Τρίτη”), μαθήματα, κρατήματα, κ.ά. Τέλος, πρέπει να προστεθεί ότι καθόρισε τους κανόνες της μουσικής ορθογραφίας και ότι συμπληρώθηκε από τον ίδιο η γνωστή “Εισαγωγή” του Χρυσάνθου “μεταφρασθείσα εις το απλούστερον και επιδιορθωθείσα εις πολλά ελλείποντα”.

Ο Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ υπήρξεν ο κυριότερος πρακτικός στυλοβάτης του Νέου γραφικού συστήματος, ενώ το εξηγηματικό του έργο πρέπει να θεωρηθεί σήμερα ανυπολόγιστης επιστημονικής και εθνικής σημασίας.

ΠΕΤΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΣ (α' μισό του 19ου αι.). Γεννήθηκε στο Κουσάντασι της Εφέσου (γι' αυτό και Εφέσιος). Έζησε και έδρασε στην Κωνσταντινούπολη και στο Βουκουρέστι. Μαθητής των Τριών διδασκάλων (Χρυσάνθου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου). Σπουδαίος μουσικός, γνωστός κυρίως ως επιμελητής και εκδότης των πρώτων μουσικών βιβλίων. Το σπουδαιότερο από τα έργα του είναι ο οκτάηχος πολυέλεος *Εξομολογείσθε τω Κυρίω*, λαμπρό και πρωτότυπο μέλος (Σώμα Πρώτο, CD 14ο). Εκτός από τα πρώτα έντυπα μουσικά βιβλία, το Αναστασιματάριο και το Δοξαστάριο του Πέτρου Πελοποννησίου (Βουκουρέστι 1820), έχει εκδώσει και μια προσωπική Ανθολογία με μέλη του Όρθρου (Βουκουρέστι 1830) άγνωστην ως πρόσφατα στη βιβλιογραφία (βλ. Μανόλης Κ. Χατζηγιακουμής, *Ο Ερασιστής*, τόμ. 18, 1986, σ. 149-50). Η μεγάλη σημασία της έγκειται στον τρόπο εκτύπωσης (ένα είδος "φωτοτυπικής" παραγωγής) και στις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και αναλυτικότερες προσωπικές εξηγήσεις και συνθέσεις του ίδιου (βλ. Σώμα Πρώτο, CD 12ο, 13ο, 14ο). Ο Πέτρος ο Εφέσιος, παρά το περιορισμένο έργο του, παραμένει παντού, ως συνθέτης, ως εκδότης και ως εξηγητής, ριζοσπαστικός και πρωτότυπος.

Περισσότερα για τους συνθέτες και την εποχή τους μπορεί να βρει ο ενδιαφερόμενος στα βιβλία: Μανόλη Κ. Χατζηγιακουμής, *Χειρόγραφα Εκκλησιαστικής Μουσικής 1453-1820*, έκδ. της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1980, σ. 23-105, και του ίδιου, *Η Εκκλησιαστική Μουσική του Ελληνισμού μετά την Άλωση (1453-1820)*, έκδ. Κέντρου Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999 [αυτοτελής αναδημοσίευση από το προηγούμενο με μικρές βιβλιογραφικές συμπληρώσεις].

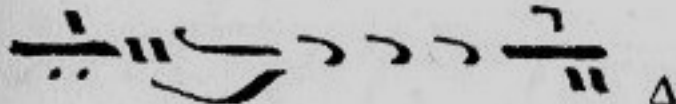

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

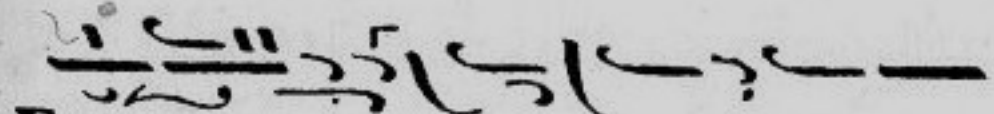
ΛΕΩΝΙΔΑΣ
ΣΦΗΚΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ
ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

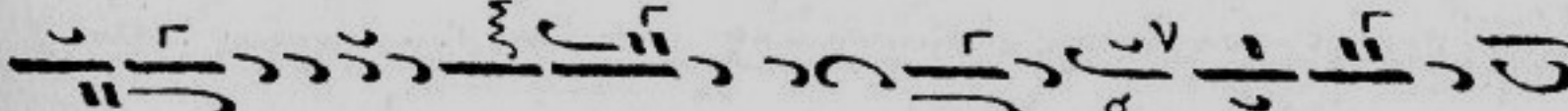

 ναι αι αι αι αι αι αι ς

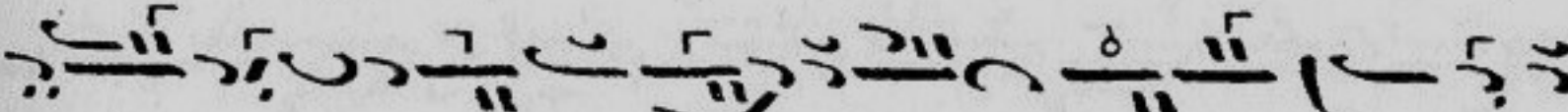
2. Θεοδώρου Φωκαέως, *Δοξαστάριον Ιακώβου*, Κωνσταντινούπολη 1836, Α', σ. 25-27.

 Δόξα, και Νυν. τῶν Δι-

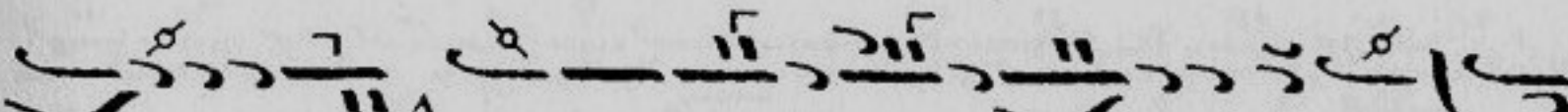
 Σ Η η με ε ε ρο ον ὠρο ε νων. ἔχος. Πα.

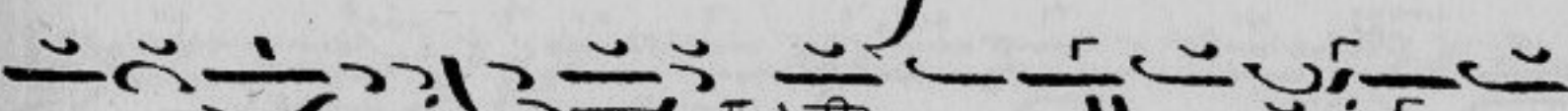
 ε ε ε ερ χε ε προ ε ερ χε ε ε ται ο Στα αυ ρο

 ο ο ο ος τν υ υ Κυ υ υ υ υ ρι ι ι υ υ υ

 υ υ υ υ υ ς και πι σοι οι ει ει σθε χονται αυ το

 ον εκ πο ο ο ο θυ υ και λα αμ βα α α α ηα

α α α νη σι ι ιν ι ι ι ι α α α

α α α μα α α α ρα α α α τα ψυ χη η η

ης τε και σω ω ω ω ω ω ω μα το ο ο ο ο ο

ο ο ο ος και αι αι πα α α α σης μα α α α λα α α

α χι ι ι ι ι ι ι ι ι α ας αυ τον α σπα σω ω

ω ω ω με ι ι ι ιε ι ι ι θα^χ τη χα ρα

α α α και τω φ ο ο ο ο ο ο ο βω ω φ βω

Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε χε ε ε ε ε ε τω ω ω ω ω ω

ω κ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο σ μ ω ρ ο εν αυ

τω ω ω ω προ σα α γις Χρι σ ο ο ο ο ο Κω

υ υ υ υ ρι ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

ο ε ε ε χων το με ε ε ε ε γα ε ε ε ε ε

λε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ο

ε ρι ρε ρε ε ρεμ. τε ρι ρε ρε ε ρεμ. ε ε ε ρι ρι

ρε ρεμ. τε ρε ε ρι ρι ρι ρι ρε ρεμ. τε ε ε ρε ε ε

ρι ρρε ρι ρε ρι ρι ρι ρε ε ε ρι ρε ε ρι ρε εμ ρ

ε ρι ρι ρρεμ τε ρι ρι ρρε ε ρι ρε ε ρι ρε ρι ρι ρι ρι

ρε ρεμ ε ρι ρι ρε ρι ρι ρε ε ε ε ρι ρε ε ε εμ ρι

ε ρι ρε ρε ε ε ρεμ τε ρι ρε ρε ε ε ρεμ

τε ρι ρε ε ε ρε ε ε ρι ρρε ε ρε ε ρι ρι ρι ρεμ

τε ρε ε ρι ρι' ρι ρε ρε ε ρε ρι ρεμ ρι τε ε

ρι ρε ρεμ τε ε ρι ρε ρι ρι ρι ρε ρι ρι ρι ρε ρεμ ε ρι

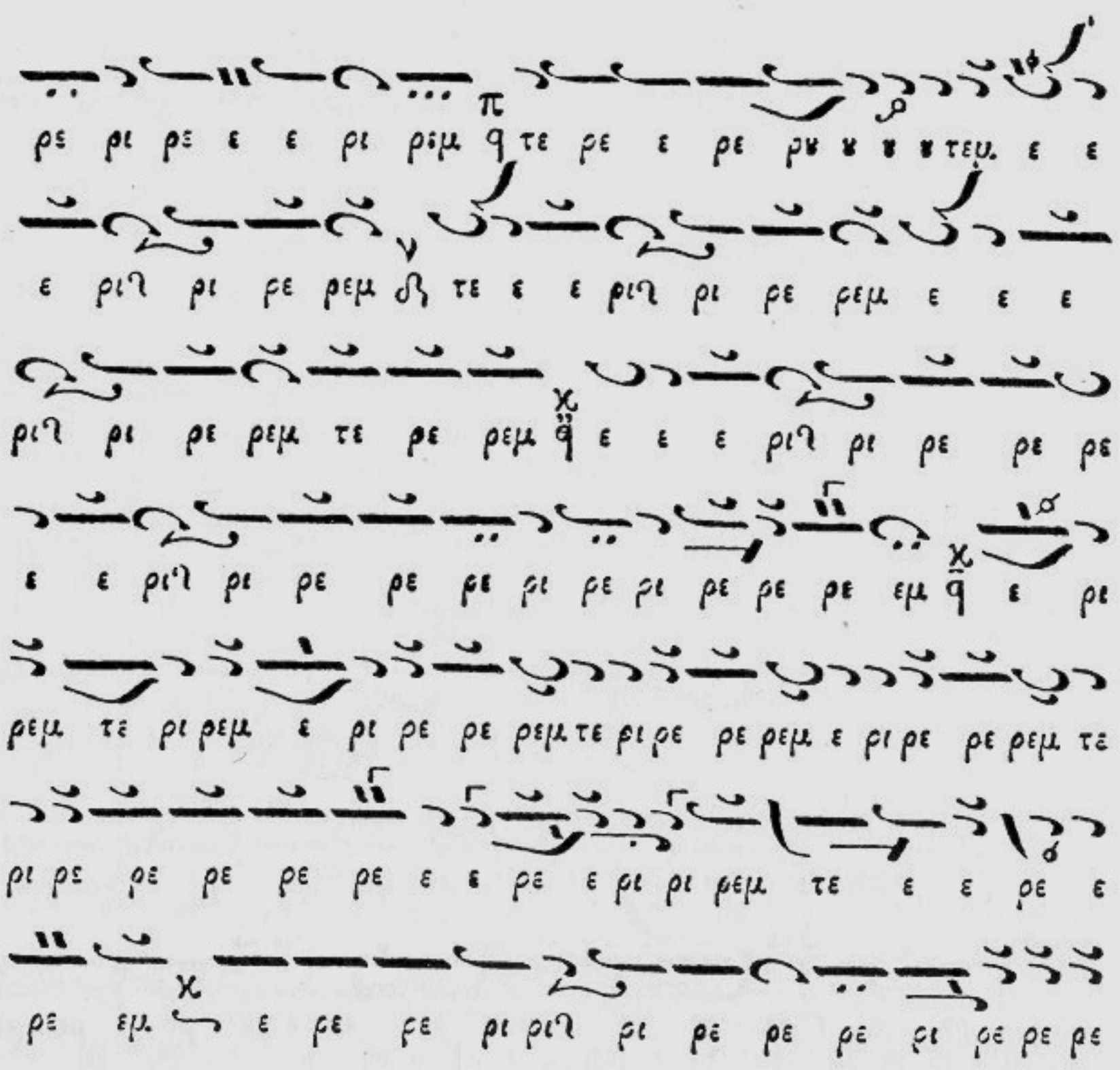
ρι ρι ρε ε ε ρι ρεμ ε ρι ρε ρεμ τε ε ρι ρε ρι ρι ρε

ρεμ ρι ε ρι ρε ρεμ τε ε ε ρι ρε ε ρι ρε εμ ρ

τε ρε ε ρε ρε ρ ρ ρ τε ρι ρε ρι ρι ρι ρε ρι ρε ρεμ

τε ρι ρε ρεμ ε ρι ρι ρε ρι ρι ρι ρι ρε ρε ρε ρε ε

ε ρε ρε ε ε ρε ρε ε ε ρε ρε ε ε ρε ρε ρι ρε ρι

 ρε ρι ρε ε ε ρι ριμ ϩ τε ρε ε ρε ρυ υ υ τευ. ε ε

ε ριρ ρι ρε ρεμ ϩ τε ε ε ριρ ρι ρε ρεμ ε ε ε

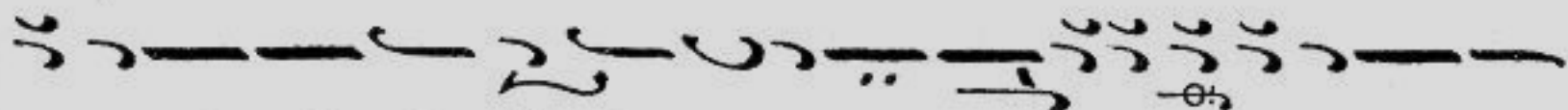
ριρ ρι ρε ρεμ τε ρε ρεμ ϩ ε ε ε ριρ ρι ρε ρε ρε

ε ε ριρ ρι ρε ρε ρε ρι ρε ρι ρε ρε ρε ρε εμ ϩ ε ρε

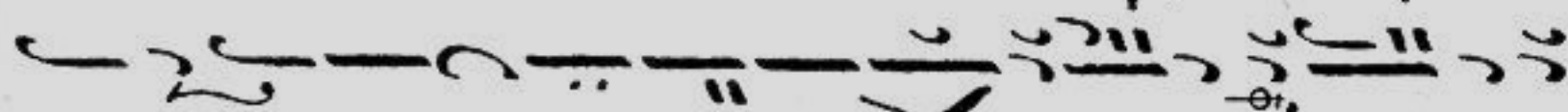
ρεμ τε ρι ρεμ ε ρι ρε ρε ρεμ τε ρι ρε ρε ρεμ ε ρι ρε ρε ρεμ τε

ρι ρε ρε ρε ρε ρε ε ε ρε ε ρι ρι ρεμ τε ε ε ρε ε

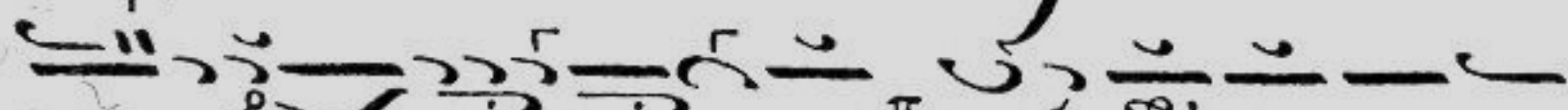
ρε εμ ϩ ε ρε ρε ρι ριρ ρι ρε ρε ρε ρι ρε ρε ρε

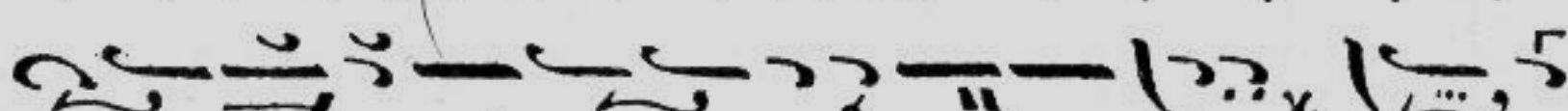
ρεμ τε ρι ρε ρι ρι ρι ρε ρε ρε ρι ρε ρε ρε ρεμ τε ρε ρε

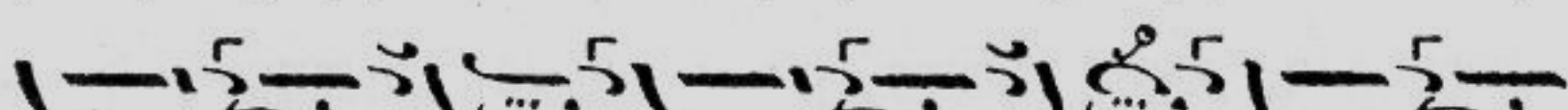
ρι ρι ρι ρε ρε ρε ρε ε ρε ε ρι ρι ρε ρι ρι ρε

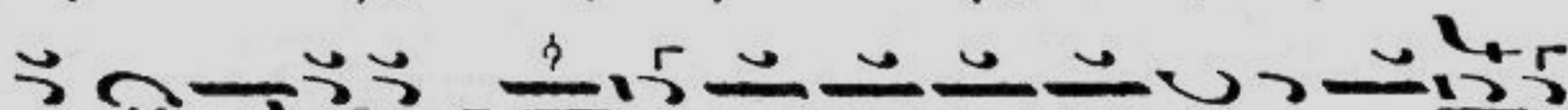
ρι ρι ρε ρι ρι ρε ρι ρι ρι ρεμ ε ρι ρε ρε ρε ρε

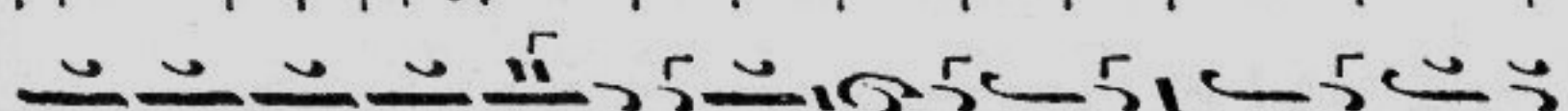
ρι ρι ρε ρεμ ε ε ε ρι ρε ε ρι ρεμ ε ρε

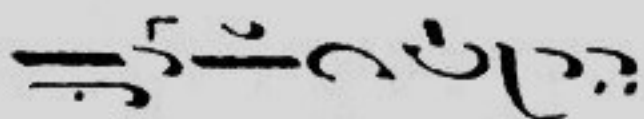
ρε ε ε ρεμ τε ρι ρε ε ε ρεμ ε ρι ρε ε ε

ρεμ τε ρι ρε ρεμ ε ρι ρε ρε ρε ρε ρε ε ρε τε ρι

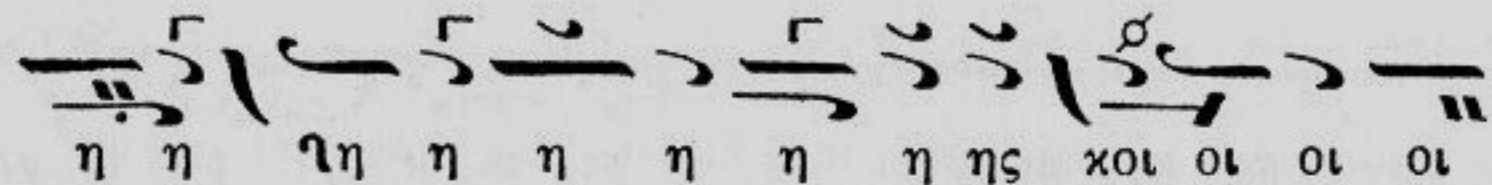
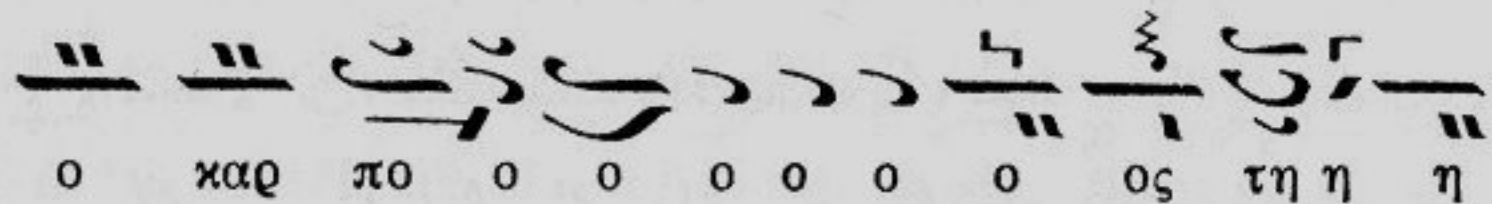
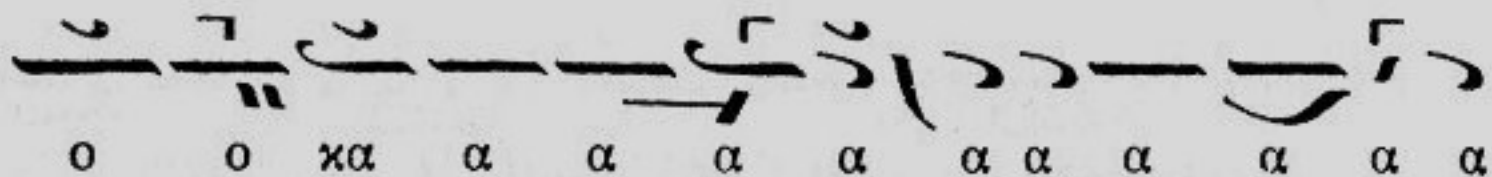
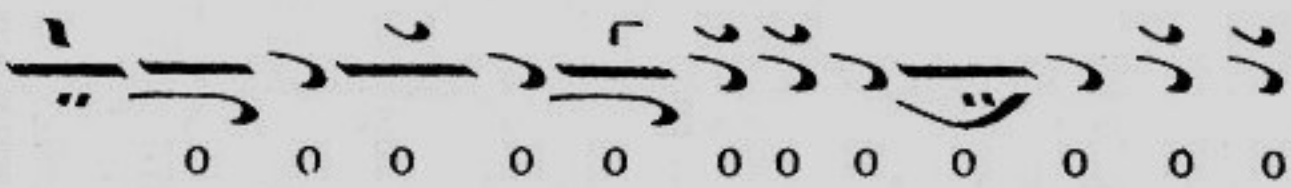
ρε ρε ρε ρε ρε ε ε ρε τε ρι ρε ρι ρε ρι ρε ρεμ

τι ρι ρε ρε ε ρεμ.

4. Νεκταρίου μοναχού, *Μουσικός Θησαυρός του Εσπερινού*, Αγ. Όρος 1935, σ. 276-78.

Ἦχος πλάγ. Β'. Πά. Λεπτὰ 5'. π

— ρε ρε ειμ. λ' ε ε ρι ρρε ρι ριη ρι ρε

ρε ρι ι ι ρε ε ρι κ κ ρεμ. τε ε ρι ριη

ρε ρε ε ρε ρε ειμ. λ' ρε ρε ρι κ κ κ τε

ε ρι ρε ρε ρι ρι ριη ρι ρε ε ρι ρε ρι ρι ρε

ριη ρι ρε ε ρι ρε ρε ρι ρι ριη ρι ρε ε ρι

ρε ρε ρι ρι ριη ρι ρε ε ρι ρε ρε ρι ρι ριη

— ρι ρε ε ρι ρε ρι ριη ρι ρε ρε ε ρε ε

ε ε ε ρι ρε ε ε ειμ. κε ε ε ε ε ε

ρε α α τε ρρε ρε ρε ε ε ε ρι ρε

ρε ε ρι ρι ρε ρε ρι κ κ κ κ κ τε ε

ε ρι ρεμ.

υ π ε ε ε ρ ο ο ο ο π λ ο ο ο ο σ θ υ
 υ ν α α α μ ι ι σ σα α α αρ κ ω ω ω ω ω
 ω ω ω ω ει θ ει ει ει εις λ ο ο ο ο Λ ο ο
 ο γ ο ο σ θ ει ε ε την πα α α μ μ ο ο χ θ η η η
 η η η η ρ ο ο ο ν ρ α μα ρ τι ι ι ι ι ι
 ι ι ι ι ι α α α α αν ο ε ε ε ξ η η
 η η λ ει ει ει ει ε ξ η η η λ ει ει ψ ε ε ε

ε ε ε εν ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο δε ε ε ε ε λ θ ο ο ο ξ α σ με ε ν ο σ
 Κυ υ υ υ υ ρι δε θ ο ο ξ α σ με ε ε ν ο ο σ κυ
 υ υ ρι ι ο ο σ λ εν θ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο ο ο ο ο ξ ω ω ω ω ω σ γ α α α α αρ
 α α α αρ δε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε θ ο ο

ο ο ο ο ο δε δο ο ο ξα α ςαι αι λαι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι

8. Γ. Πρωγάκη, Μουσική Συλλογή, τόμ. Β', Κων/πολη 1909, σ. 175-78.

Ἦχος ᾠ Πα.

α α α α α α σα α α πνο

η η η η η η η η η π αι νε

σα α α α α α α τω του Κυ υ υ υ

υ ρι ι ι ι ι ι ο ο ο ο ο

ο ο ο ον π αι νει ει ηει ει ει ει τε

το ον Κυ υ υ υ υ υ ρι ι ι η

ι ι ι ον εκ τω ω ω ω ω ου ου ου

εκ των ου ρα γω ω ω ω ω ω ω

ων π αι νει ει ει ει ει τε ε ε ου

οι οι Α α α χ α α α γ γ ε ε ε ε

ε ε ε λ οι οι οι οι οι οι α α α α α υ

του ου ου π αι αι νει ει ει ει ει η ει ει

ει ει ει ει ει ει τε ε ε α α α υ

το ο η ο ο ο ο ο ο υ π χ α α σ χ ι αι αι αι

και αι αι αι δ υ υ ν α α α α α α μ ει ει

ει ει ει ει ει εις α α α α α α α η α

α α α α του ου ου π σοι οι οι πρε ε

ε ε ε ε πει υ υ υ υ υ υ υ υ

μυ ος τω ω ω ω ω η ω ω ω ω ω θι

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε τω ω ω

θι ω ω η ω ω ω ω ω

Θε ε α α σο ου ται αι αι αι Χρι ι ι σο ο ο ο

ο ο ο ο ο ου η ε εν Βη η η η ελε ε ε ε

εμ. σαρ κι ι ι ι τι ι ι ι κτο ο ο ο ο ο ο

ο ο με ε ε τι κτο ο με ε ε νο ο ον

2. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Ειρμολόγιο Πέτρου Πελοποννησίου, Κων/πολη 1825, σ. 210-5.

Εὐλογητάρια, Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου. ἦχος. λ̣ϛ̣. Πα. Κε.

Ε γ λ ο γ η τ ο σ ε ι Κυ υ ρ ι ε δι θα ξ ο

ο ο ου με τα δι ι και ω μα τα α α σε ρ τω

ω ω ων Α γ γε ε ε λω ων ο θη η η μος η η

κα τε πλα γη ο ρω ων σε η η ε εν νε κροι οι

οις λ ο γι σε ε εν τα ρ τα εα να τα ε δε Σω ω

τηρ τη γι ι ι σ γ υ υ υν κα θε λ ο ο ον τα ρ

και αι συ νε ε α αυ τω η η το ον Α θα μ ε

γει ει ρα α αν τα ρ και ε ξα θα πα α αν τας ε ε

λε ευ θει ρω ω ω σα α αν τα χ
q

Τι ι ι ι τα μυ υ υ ρα χ
q συμ πα θως τοις

θα α κρυ σιν ω ω Μα θη η τρι αι αι κρι να

α α τε χ
q ο ο α στρα α απτων εν τω ταφω

Α α γ γε ε λος η προ σε φθε ε γ γε το ο ταις Μυ

ρσ φο ο ο ροις χ
q ι ι δε τε ε υ υ μει εις του

τα α φου και η η σθη η η τε χ
q ο Σω τη η ρ

γαρ ε ξα νε ε ση η τε μνη η η μα α α τοις χ
q

Δι ι α ια αν πρω ω ω ι χ
q Μυ ρσ φο ο

ροι ε θα α μον η προς το μνη η μα σε ε θρη νο

λο γε ε εσαι χ
q αλ λε πε ση προς α αυ τας ο

Α α αγ γε λος και ει ει ει πε χ
q θρη η νε ο ο

και αι ρος πε ε παυ ται μη κλαι αι ε ε ε τε χ
q

την Α να α α σα σι ιν δε π
q Α πο ο σο ο

λοῖς εἰ εἰ εἰ πα α α τε χ
q

Μ υ υ υ υ ρο φο ο ο ροι αι γυ ναι

αι αι κες η̇ι με τα μυ ρων ελ θη ε εσαι προς το

μνη η μα σα ε ε σω ω τερ ε νη χ ε ε κν το χ
q

Α α αι γε λο ος δε η̇ι προς αυ τας ε φη λε ε ε γων

τι με τα α νε ε κρω ων τον ζω ων τα λο γι ι ζε

ε ε σθαι χ
q ως θε ο ο ος γαρ ε ξα νε ε ε ση η

τε μνη η η μα α α τος χ
q

Δ Ο ο ο ξα Πα α τρι ι ι και Υι υι ω και αι α

γι ω Πνε ευ μα α α τι χ
q

Π ρο ο ο ο ο σκυ ν ε ε ε με εν Πα τε ε

ε ρα η̇ι και τον τε τε Υι ο ο ον τε και αι το ο

α α α α γι ον Πνε ε ευ μα χ
q τη η η ην Α α

γι ι ι αν Τρι α α α θα εν μι α τη ε σι

Α Ἀ λη λυ ε α Αλ λη λυ ε ε ε α Αλ λη λυ ε
ε ε α θοξα α σοι οι οι ο θε ε ο ο ο ος

3. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρημολόγιο Πέτρου Πελοποννησίου*, Κων/πο-
λη 1825, σ. 267-70.

Του̅ αὐτοῦ . ηχος . λ̅η̅ . Πα .

Ε Ν τω θλι ε ε ε βε ε σθαι αι με Δα βι
τι κω ως α θω ω σοι οι Σω τη η ηρ με
ρυ σαι με την ψυ χην ε εκ γλω σση η η η τς θο .
λι ε ας

Τ Οις ε ρη μι κοις ζω ω η η η η μα κα α ρι
ε α α ε ε ε ε ε σι ε ε θε ε ε κω ε ρω τι πτε ε
ε ε ε ρε ε με ε νοις

Α γι ω Πνε ευ μα τι ε πε ρι κρα τει ται παν τα
τα ο ρα τα α τε συν τοι οις α α ο ο ρα α α α
τοις αυ το κρα τες γαρ ον της Τρι α θος ε εν ε
σι ε ε ε ε ν α α ψε ευ εως

Εἰς τὰ ὀρθή ψυχῆ ἀρωμῆν δὲ εὐρο

οἰεῖται εἰσεῖσαι ὁ θεὸς ἐν βῶνῃ θεῖα εἰσεῖται

ἀναγγεῖται

Δεῖται ἀσχετῶν ἀμαρτιῶν Χριστῶν

ἰσχυρῶς ἀμαρτιῶν ἡσυχίας πααα

σῆς περὶ φύλλων ἀξιατώ

Ἀγιώ Πνευματικῶν ὁ ὁ γὰρ ἐν

τῶν φωνῶν ὡς ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

ἔρως φωνῶν ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

τῶν φωνῶν ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

ἔπειτα εἰρηκόσι μοι ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

προσβῶ ὡς ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

ραῖς πολλῶν πλησθεῖς εὐχάσασθε ἀναπέμψω

ἔπειτα εἰρηκόσι μοι ἡμεῖς ἡμεῖς θεοὺς ζῶντες

λε ε σι ι υ ερ γει ει ει ται αι πυρ γαρ ε χει

φλε ε ε ε ε ε γον α α παν τα α α α αι αι

σχρο ου υε υ υν Δ
Ω

Α γι ω Πνευ μα τι ι ζω αρ χι ι κη ρι α α

ξι ι ι α ^χε ξε παν ζω ω ου εμ ψυ χε υ

^χυ υ ται ^χω σ εν Πα α τρι α α μα τε ε ε ε ε

και αι Λο ο γω

4. Γρηγορίου πρωτοψάλτου, *Καλοφωνικό Ειρημολόγιο*, ΚΠολη 1835, σ. 213-8.

Α ²λε ε ρα λε λε ρα λε Πέτρου τῷ Πελεπον. ²χος ῥι. Γα.

ρα ρα λε ρα λε ε ε λε λε ρα ρα λε ε ε

λε λε ρα ρα λε λε ρα ρα λε λε λε ρα ρα λε ε λε ρα

ρα λε ε ε λε λε ρα ρα λε ε ε λε λε ρα ρα

λε λε ρα ρα λε λε λε ρα α α λε ε λε ρα α λε ρα ρα λε

ε λε ρα ρα λε ^πε ^ρτεμ. τεμ τε ε λε ρα ρα λε ρα λε ε ε τε

λε ρα ρα λε ρα λε ε λε ρα ρα λε ρα λε ε ε τε λε ρα
ρα α λε ρα α λε ε ε ε λε ρα ρα λε ε ε λε ρα ρα
λε ε ε λε ρα ρα λε ε ε λε ρα ρα α λε ρα λε λε ρα ρα
α α λε λε ρα ρα α α λε λε ρα ρα α λε λε λε
ρα ρα λε λε ρα ρα α λε λε λε ρα ρα λε λε ρα
ρα α λε λε λε ρα α ρα λε ε ε λε ρα α λε ρα ρα α λε
ρα λε ε ε τα α α α λε ρα α λε ρα α ρα λε ε ε

λε ε ε ε ε ε ε ε ρρε ρεμ τε ρι ρε ε ρι ρε ρε ε
ρε ρι ρε ρε ε ρε ρι ρε ε ρι ρε ρι ρε ρεμ ε ρι ρε
ρε εμ τε ρε ρε ρι ρε ρεμ τε ρε ε ρε ρι ρε ε ρι ρε
ρι ρε ρεμ τε ε ρε ε ε ρι ρι ρι ρε ρι ρε ρε ε
ε ρε ρε ε ρι ρε ε ρι ρε ρε ε ρε ρε ε ρρι ρι ρε ρε ε
ρεμ ε ρε ρε ρι ρε ρεμ ε ρι ρε ρε ε ρε ρι ρι ρε ρεμ
τε ρε ρε ρι ρε ρεμ ε ρι ρε ρε ρε ε ε ρι ρι ρε ρεμ τε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ε ρι ρε ρε ε ρεμ τι ρι ρε ρε ε ρεμ ρι ε ρε ρε ε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρι ρι ρρε ε ε ρι ρε ρι ρε ρι ρι ρι ρι ρι ρε ε ε ρι ρεμ τε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ρε ε ρι ρι ρρε ε ε ρι ρε ρι ρε ρι ρι ρι ρι ρε ε ρι

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ρε ε ρε ε ε ρι ρε ε ρι ρε ρι ρι ρρε ε ε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ε ρε ρι ρι ρι ρεμ ε ρι ρε ρε ε ρε ε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ε ρι ρεμ ε ρι ρε ρε ρε ε ρι ρε ε ρι ρε ρε ρε ε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρι ε ρε ρε ρε ρε τε ε ε ρι ρεμ ρε τε ρι ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ρι ρε ρε ε ρι ρι ρε ρε ε ρε ρι ρε ρε ρε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ε ρι ρι ρε ρε ρε ρι ρε ε ρι ρε ε ρι ρε ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ε ε ρε ρε ρε ρε ε ε ρι ρε ρε ρε ε ε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ε ρι ρε ρι ρι ρε εμ ε ρι ρρε ρε ρε ρι ρι ρι ρι

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ρε ε ρε ρρε ρε ρε ρι ι ρρε ρι ι ρρε ρι ι ρρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρε ε ρε ρι ι ρρε ρι ι ρρε ρι ι ρρε ρε ε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. Below the staff, there are several groups of Greek letters: ρι ι ρρε ρι ι ρρε ρι ι ρρε ρε ε ρε ρι ρι ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρι ρε ρι ρι ρε ρε ε ρε ρε ε ε ρε ρε ε ε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ε ε ρι ρρε ρε ρε ε ρε ε ε ρρι ρι ρε ρε ε ρεμ ρι

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ε ρι ρε ε ρι ρε ε εμ τε ρι ρε ρε ε ρε ε ε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρι ρε ε ρι ρε ε εμ τε ρε ε ρε ρε ε ρι ρι ρι ρι

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρε ρε ρε ε ε ρι ρε ε ρι ρε ρε ε ε ρεμ ε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρε εμ ρε ε ε ε ρι ρε ρι ρρε ε ε ρι ρε ρι ρε ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρε ε ρι ρε ε ρι ρεμ τε ρι ρε ρε ρε ρε ρε ε ε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ε ε ρι ρρε ε ρε ε ρι ρι ρε ρε ε ε ρι ρρε ρε ε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρι ρε ρε ρε ρι ρε ρε ε ρε ρι ε ρε ρε ρε ρε ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

τε ε ε ρι ρεμ ρε ε ε ε ρι ρεμ τε ρι ρι ρι ρι ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ε ε ρι ρρε ρι ρε ρε ε ρε ρι ρε ρε ε ρε ρι ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρι ρι ρε ε ρι ρε ρι ρι ρε ε ρι ρε ρε ε ε ρρι ρε ρε

Handwritten musical notation on a staff with a treble clef. The notes are connected by a continuous line with various rhythmic markings above them.

ρε ε ρε ε ρεμ τε ρε ρε ρε ρε ρε ρε ε ε ρι ρεμ

5. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιο Πέτρου Πελοποννησίου μετά του Συντόμου Ειρμολογίου Πέτρου πρωτοφάλτου Βυζαντίου*, ΚΠολη 1825, σ. 4 κ.εξ.

Α να σα σε ως η μερα λαμ πρυν θω μεν λα οι
Πα σχα Κυ ρι υ πα α σχα Δ εκ γαρ θανα τε προς
ζω ην Δ και εκ γης προς υ ρα νον Χρι σος ο θε ος π
η μα ας δι ι ε βι βα σεν ε πι νι κι ον α α θο ον τας π
Δευ τε πο μα πι ω μεν και νον Δ εκ εκ πε τρας α
γο ο να τε ρα τερ γε με νον π αλ λα φθαρ σι ας π

πη γην Δ εκ τα α φε ομ βρυ σαν τος Χρι σος Δ ε
νω σε ρε υ υ με θα π

Ε πι της θει ας φυ λα κης Δ ο θε η γο ρος

Αβ βα κημ Δ ση τω μεθ η μων και δει κνυ υ τω Δ

φα ε σφο ρον Αγ γε λον δι α πρυ σι ως λε γον τα π

ση με ρον σω τη ρι α τω κε ο σμω Δ ο τι α νε ε

ση Χρι σος ως παν το θυ υ να μος π

Ο ρ θρι σω μεν ορ θρη βα θε ως ^Δ και αν τι

μου ρε του υ μνου προ σοι οι σω μεν τω Δε σπο τη ^π ₉

και Χρι στον ο ψω με θα δι και ο συ νης Η λι

ον ^Δ πα σι ζω ην α να τε ελ λου τα ^π ₉

Κ Α τηλ θες εν τοις κα τω τα τοις της γης ^Δ και συ

νε τρι ψας μο χλης αι ω νι κης κα το ο χης ^Δ κε πε δη

με ε νης Χρι σε και τρι η με ρος ^π ₉ ως εκ κη της Ι

ω νας ^Γ ε ξα νε σης τ η τα φη ^π ₉

Ο Παι αι θας εκ κα μι νε ρυ σα με νος γε νο με νος

αν θρω πος ^π ₉ πα σχει ως θνη τος ^Δ και δι α πα θης το

θνη τον ^Δ α φθαρ σι ας εν θυ ει ευ πρε πει αν ^π ₉ ο

μο ο νος ευ λο γη τος των Πα τε ε ρων ^Δ θε ος και

π πε ρε εν δο ο ξος ^π ₉

Α γ τη η κλη τη η και α γι α η με ε ρα ^Δ ₉

η μι α των Σαβ βα α των η βα σι λισ και Κυ ρι

α ε ο ρ των ε ο ρ τη και πα νη γυ ρις ε

σι ε πα α νη γυ ρε ων ε ν η ευ λο γη μεν Χρι

σον εις τας αι ω νας

Ο Αγ γε λος ε βο ο α τη κε χα ρι τω με ε

νη Α γνη Πα ρ θε νε χαι αι ρε και πα λιν ε ρω

χαι αι ρε ο σος Υι ος α νε ε ση τρι η με

ρος εκ τα φα φω τι ζη φω τι ι ζη η νε α

Ι ε ρε σα λημ η γαρ δο ξα Κυ ρι ε ι ε

ε πι σε α νε τει λε χο ρευ ε νυν και α γαλ λω Σι

ων συ υ δε Α γνη τερ πε θε ο το ο κε εν

τη ε γερ σει τα το ο κη σκ

6. Πέτρου Εφεσίου, *Ανθολογία*, Βουκουρέστι 1830, σελ. 243-45.

Ι δι δα κς τρι φη η η η ν πα α

Handwritten musical notation on page 147. The page contains ten staves of music. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notation includes rhythmic values such as 2, 3, 4, 8, and 16, and various note heads and stems. The music is written in a style characteristic of early manuscript notation.

Handwritten musical notation on page 146. The page contains ten staves of music. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notation includes rhythmic values such as 2, 3, 4, 8, and 16, and various note heads and stems. The music is written in a style characteristic of early manuscript notation.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

10. Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ. χφ 704, φ 212r-12v. Αυτόγραφη μεταγραφή Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Handwritten text in a cursive script, likely a copy of a manuscript. The text is arranged in approximately 15 lines, with some lines starting with a large initial letter. The script is dense and characteristic of the period.

Handwritten text in a cursive script, likely a copy of a manuscript. The text is arranged in approximately 15 lines, with some lines starting with a large initial letter. The script is dense and characteristic of the period.

Handwritten musical notation in Greek Church Slavonic script, consisting of four lines of notes and letters.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΝΗΜΕΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΚΥΡΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Τα “Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής” είναι μια ειδολογική μουσική Σειρά, φιλολογική στην ουσία, που περιέχει σπουδαία και άγνωστα ως επί το πλείστον μέλη, ορισμένα από τα οποία πρέπει να θεωρούνται αριστουργήματα όχι μόνο της Εκκλησιαστικής, αλλά και της παγκόσμιας μουσικής φιλολογίας. Περιλαμβάνει μέχρι στιγμής έτοιμα προς έκδοση 86 CD, καταταγμένα σε Επτά εκδοτικά Σώματα και σε μια σειρά Δέκα Ανθολογιών. Στις Ανθολογίες έχουν επιλεγεί τα ωραιότερα μέλη από τα αντίστοιχα Σώματα της Κύριας Σειράς σε ιστορικές και ανεπανάληπτες ερμηνείες. Για την εκδοτική αυτή Σειρά πρέπει να ληφθούν υπόψη: 1) Η διάκριση σε ειδολογικά Σώματα έγινε με βάση τα *μουσικά είδη*, όπως αυτά διαμορφώθηκαν μέσα στην ορθόδοξη λειτουργική πράξη, και κατά τη μακρόχρονη ιστορική τους εξέλιξη. Πιο συγκεκριμένα, κατά τα καθιερωμένα είδη των μουσικών βιβλίων και σύμφωνα με τη γνωστή χειρόγραφη και έντυπη παράδοση. Η πρακτική αυτή δεν εκφράζει μόνο την ορθόδοξη ανατολική πραγματικότητα, δηλ. την ιστορική ιδιομορφία, αλλά διευκολύνει και τη βαθύτερη κατανόηση της ουσίας και του χαρακτήρα των εκκλησιαστικών μελών. 2) Η επιλογή περιλαμβάνει, σ’ αυτή τη φάση, μέλη από τη *νεώτερη παράδοση* (κυρίως 16ος-19ος αι.), δηλ. από μια περίοδο με εξαιρετικά πλούσιο και άγνωστο μουσικό υλικό. Πιο συγκεκριμένα, έχουν επιλεγεί είδη (καλοφωνικοί ειρμοί, δοξαστικά Ιακώβου, καταβασίες, πολυέλεοι), τα οποία μόλις επιβιώνουν ή έχουν πάψει προ πολλού να ψάλλονται και για την απόδοση των οποίων η προφορική ερμηνευτική εμπειρία παραμένει

πάντοτε πολυτιμότερο εφόδιο. 3) Τα μέλη όλα εκτελούνται από παλαιούς *πα-
ραδοσιακούς ψάλτες*, τους τελευταίους σήμερα μιας μεγάλης ερμηνευτικής πα-
ράδοσης, και ορισμένοι από τους οποίους δεν υπάρχουν πια (Θρασύβουλος
Στανίτσας, πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής, πατήρ Παναγιώτης Τσινάρας). Με τα
δεδομένα αυτά, τα "Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής" πρέπει να θεωρούν-
ται ήδη από τώρα ως ένα από τα πιο σημαντικά εκδοτικά γεγονότα του τέλους
του 20ού αιώνα, με ευρύτερη μάλιστα απήχηση και σημασία.

ΣΩΜΑ ΠΡΩΤΟ

ΟΚΤΑΗΧΑ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

(16ος - 20ος αι.)

20 Ψηφιακοί Δίσκοι (CD)

CD ΠΡΩΤΟ

Τιμιωτέρα οκτάηχη Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου (τέλος του 16ου αι.). Ψάλ-
λουν οι μοναχοί της Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους ΑΝΤΙΠΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ,
ΦΙΛΟΘΕΟΣ, και ΙΩΣΗΦ. Κατά τη μεταγραφή Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Ε-
θν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ χφ 704, φ 31r-33r). Ηχογράφηση, Μάιος
1993. Διάρκεια 46'41".

CD ΔΕΥΤΕΡΟ

Τιμιωτέρα οκτάηχη Δαμιανού μοναχού του Βατοπεδινού (ακμή περ. 1670-
1700). Ψάλλουν οι μοναχοί της Ι.Μ. Δοχειαρίου Αγ. Όρους ΑΝΤΙΠΑΣ, ΑΜΦΙ-
ΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, και ΙΩΣΗΦ. Κατά τη μεταγραφή Πέτρου Εφεσίου (*Ανθολο-
γία*, Βουκουρέστι 1830, σ. 384-400). Ηχογράφηση, Φεβρουάριος 1993. Διάρ-
κεια 49'30".

CD ΤΡΙΤΟ

Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710/1715). Μάθημα θεοτο-
κίο. Δίχορο. Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, πρωτοψάλτης Πρωτάτου
Αγ. Όρους. Ηχογράφηση, Απρίλιος 1989. Διάρκεια 59'08" (44'08" + 15'00"
οι στ. ηχ δ' - πλ β' σε δεύτερη εκδοχή).

CD ΤΕΤΑΡΤΟ

Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710/1715). Μάθημα θεοτο-
κίο. Δίχορο. Ψάλλει ο Άρχων πρωτοψάλτης του Οικουμενικού πατριαρχείου
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. Ηχογράφηση, Φεβρουάριος 1980. Διάρκεια 47'34"
(41'50" + 6'44" ο στίχος του πλ α' σε δεύτερη εκδοχή).

CD ΠΕΜΠΤΟ - ΕΚΤΟ

Ψάλλοντές σου τον τόκον Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710/1715). Οίκος ο-

κτάηχος. Ψάλλουν οι αγιορείτες ιερομόναχοι ΑΝΤΙΠΑΣ και ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ. Κατά τη μεταγραφή Γρηγορίου πρωτοψάλτου (Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος ΜΠΤ αρ. χφ 754, φ 285v-305r). Ηχογράφιση, Φεβρουάριος 1997. Διάρκεια 2 ώρες και 19 λεπτά (Μέρος Α' ηχ α' - δ' 66'.10" και Μέρος Β' ηχ πλ α' - πλ δ' 72'.50").

CD ΕΒΔΟΜΟ - ΟΓΔΟΟ

Χερουβικό Πέτρου Μπερεκέτη "ψαλλόμενον και εις τους οκτώ ήχους". Ψάλλει ο πρωτοψάλτης Ευαγγελιστρίας Τήνου ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ. Κατά τη μεταγραφή του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ. χφ 712, φ 86v-94r). Προς ηχογράφιση.

CD ΕΝΑΤΟ

Θεαρχίω νεύματι Ιακώβου πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1760 - †1800). Δοξαστικό Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Ψάλλει ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. Ηχογράφιση, Φεβρουάριος 1988 (η παλαιότερη, Φεβρ. 1985). Διάρκεια 43'.55" (29'.10" το πλήρες + 14'.45" οι τρεις τελευταίοι στίχοι από την αρχική ηχογράφιση).

CD ΔΕΚΑΤΟ

Πασαπνοάρια των Αίνων κατ' ήχον Ιακώβου πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1760 - †1800). Ψάλλει ο Άρχων λαμπαδάριος του Οικουμενικού πατριαρχείου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ. Ηχογράφιση, Ιούλιος 1992. Διάρκεια 53'.49" (39'.48" + 14'.01").

CD ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Κεκραγάρια κατ' ήχον Ιακώβου πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1760 - †1800). Ψάλλει ο νυν Άρχων πρωτοψάλτης του Οικουμενικού πατριαρχείου ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΣΤΕΡΗΣ. Προς ηχογράφιση.

CD ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Ρόδον το αμάραντον Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770 - †1840) και Νικολάου πρωτοψάλτου Σμύρνης (περ. 1790 - †1887). Μάθημα θεοτοκίο. Ψάλλει ο πρωτοψάλτης Καβάλας ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Ηχογράφιση, Νοέμβριος 1993. Διάρκεια 66'.38" (36'.06" + 30'.32").

CD ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

Αντίφωνα κατ' ήχον Μανουήλ πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1780 - †1819). Ψάλλει ο πρωτοψάλτης Καβάλας ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Κατά τη μεταγραφή Πέτρου Εφεσίου (*Ανθολογία*, Βουκουρέστι 1830, σ. 249-82). Ηχογράφιση, Μάιος 1993. Διάρκεια 65'.10".

CD ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Εξομολογείσθε τω Κυρίω Πέτρου Εφεσίου (α' μισό του 19ου αι.). Πολυέλεος οκτάηχος. Από την *Ανθολογία* του ίδιου, Βουκουρέστι 1830, σ. 228-45. Ψάλλει ο πρωτοψάλτης Καβάλας ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. Ηχογράφιση, Μάιος 1993. Διάρκεια 44'.06".

CD ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ - ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

Χερουβικά κατ' ήχον Κωνσταντίνου πρωτοψάλτου (1787 - †1866). Ψάλλει ο νυν Άρχων πρωτοψάλτης του Οικουμενικού πατριαρχείου ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΣΤΕΡΗΣ. Προς ηχογράφιση.

CD ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

Κοινωνικά των Κυριακών κατ' ήχον Ιωάννου πρωτοψάλτου (ακμή περ. 1830 - †1866). Ψάλλει ο Άρχων λαμπαδάριος του Οικουμενικού Πατριαρχείου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ. Προς ηχογράφιση.

CD ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΟΟ

Κοινωνικά των Κυριακών κατ' ήχον Θεοδώρου Φωκαέως (1790 - †1851). Ψάλλει ο Άρχων λαμπαδάριος του Οικουμενικού πατριαρχείου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ. Προς ηχογράφιση. (Έχουν ήδη εκτελεσθεί οι 3 πρώτοι ήχοι).

CD ΔΕΚΑΤΟ ΕΝΑΤΟ

Ανοιξαντάρια - *Μακάριος ανήρ*. Συνθέσεις οκτάηχες μητροπολίτη ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ. Ψάλλει ο ίδιος. Ηχογράφιση, Μάρτιος 1997. Διάρκεια 47.15".

CD ΕΙΚΟΣΤΟ

Θεοτόκε Παρθένε της Αρτοκλασίας (και στους οκτώ ήχους) - *Άξιόν εστιν* - Ύμνος των Τριών Παίδων ("εις άπαντας τους ήχους και τας αποχρώσεις αυτών").

Συνθέσεις μητροπολίτη ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ. Ψάλλει ο ίδιος. Ηχογράφιση, Μάρτιος 1997. Διάρκεια 26.26" + 5.57" (ο Ύμνος των Τριών Παίδων προς ηχογράφιση).

ΣΩΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΑΛΟΦΩΝΙΚΟΙ ΕΙΡΜΟΙ

(17ος - 19ος αι.)

12 ψηφιακοί δίσκοι (CD)

Τα 12 αυτά CD περιλαμβάνουν, στο σύνολό τους, 64 καλοφωνικούς ειρμούς και 25 κρατήματα καλοφωνικών ειρμών. Οι εκτελέσεις όλες από το *Καλοφωνικό Ειρμολόγιο* του Γρηγορίου πρωτοψάλτου, Κων/πολη 1825 (πρώτη και μοναδική έκδοση), ελάχιστοι μόνο από το *Ταμείον Ανθολογίας*, Κων/πολη 1824, και άλλες μεταγενέστερες εκδόσεις. Ψάλλουν ο Άρχων πρωτοψάλτης του Οικουμενικού πατριαρχείου ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ (CD 1ο - 5ο), ο πρωτοψάλτης του Πρωτάτου Αγ. Όρους πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ (CD 6ο - 7ο), ο Σεβασμιότατος μητροπολίτης Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ (CD 8ο), ο πρωτοψάλτης Καβάλας ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ (CD 9ο), ο πρωτοψάλτης Θεσσαλονίκης ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ (CD 10ο) και ο πρωτοψάλτης Αθηνών ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ (CD 11ο - 12ο). Αναλυτικά τα περιεχόμενα των CD στην έκδοση: *Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής. Εκδοτικό Πρόγραμμα*, Κέντρον Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999, όπου και τα υπόλοιπα στοιχεία (χρόνοι, παραπομπές, ι-

σοκράτες, ηχοληπτικά δεδομένα). Το Σώμα των Καλοφωνικών Ειρμών αποτελεί, στο σύνολό του, ένα ανεπανάληπτο ερμηνευτικό Μνημείο. Ιδιαίτερα πρέπει να εξαρθεί η συμβολή του Στανίτσα, ο οποίος, με την απaráμιλλη τέχνη του, άφησε μοναδικές ιστορικές ερμηνείες σ' ένα είδος που ήταν ακόμη ζωντανό στην Κωνσταντινούπολη ως τις ημέρες του.

ΣΩΜΑ ΤΡΙΤΟ

ΔΟΞΑΣΤΙΚΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ

(Τέλος του 18ου αι.)

23 ψηφιακοί δίσκοι (CD)

Ψάλλει παντού ο πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ (CD 1ο-21ο). Στα 21 αυτά CD περιέχονται 125 δοξαστικά (121 του Ιακώβου πρωτοψάλτου + 4 του Φιλανθίδη). Προστίθενται άλλα 6 δοξαστικά του Ιακώβου, τα οποία ψάλλει ο Γέροντας της Αδελφότητας των Θωμάδων (Αγ. Όρους) ιερομόναχος ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ (CD 22ο), και τα Ιδιόμελα των Κυριακών της Μ. Τεσσαρακοστής, τα οποία εκτελεί ο Σεβασμιότατος μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ (CD 23ο). Όλες οι εκτελέσεις από την α' έκδοση του Δοξασταρίου: Θεοδώρου Φωκαέως, *Δοξαστάριον Ιακώβου πρωτοψάλτου*, Κων/πολη 1836, τόμ. Α'-Β' (τα δοξαστικά του Φιλανθίδη από την έκδοση του ίδιου, *Η Αθωνιάς*, Κων/πολη 1906). Αναλυτικά τα περιεχόμενα και των 23 αυτών CD στην έκδοση: *Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής. Εκδοτικό Πρόγραμμα*, Κέντρον Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999, ό-

που και τα υπόλοιπα αναγκαία στοιχεία (χρόνοι, παραπομπές, ισοκράτες, ηχοληπτικά δεδομένα). Και το Σώμα των Δοξαστικών του Ιακώβου αποτελεί επίσης ένα ανεπανάληπτο ερμηνευτικό Μνημείο. Κάτι περισσότερο, ένα μοναδικό πνευματικό και επιστημονικό γεγονός. Η ερμηνεία σ' αυτά του πατρός Διονυσίου παραπέμπει κατευθείαν σε παλαιότατα πρότυπα, αναδεικνύοντας έξοχα τη βαθύτερη ουσία και τον χαρακτήρα των μελών αυτών (μέσα σε μια ερμηνευτική παράδοση αιώνων). Στην πράξη, αποτελεί τον τελευταίο ιστορικό σταθμό μιας τέτοιας ερμηνείας του Δοξασταρίου (και από την άποψη αυτή πρέπει να θεωρηθεί μέγα ευτύχημα η ηχογράφησης του).

ΣΩΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΑΤΑΒΑΣΙΕΣ ΠΕΤΡΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΒΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
(Σύνθεση περ. 1764-1770)

9 ψηφιακοί δίσκοι (CD)

Ψάλλει παντού ο Σεβασμιότατος μητροπολίτης Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ (CD 1ο-9ο). Στα CD αυτά περιέχονται, κατ' ήχον, 13 Κανόνες του Πέτρου Πελοποννησίου, 4 του Πέτρου Βυζαντίου και 1 του Γρηγορίου πρωτοψάλτου σε εορτές του Ενιαυτού, του Τριωδίου και του Πεντηκοσταρίου (συνολικά 144 Καταβασίες, CD 1ο-4ο) και τα επόμενα μέλη του Πέτρου Πελοπον-

νησίου: οι Κανόνες της Μ. Εβδομάδας (ειρμοί και τροπάρια, CD 5ο - 6ο), τα Ευλογητάρια και τα κατ' ήχον Προσόμοια (CD 7ο), τα κατ' ήχον Καθίσματα και τα Αντίφωνα των Κυριακών του λεγέτου και πλ α' ήχου (CD 8ο), τέλος τα εξαποστειλάρια και οι γνωστές Καταβασίες του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος οι ψαλλόμενες "αντί του Άξιόν εστιν" (CD 9ο). Οι εκτελέσεις όλες από την α' έκδοση, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου Πελοποννησίου*, Κων/πολη 1825. Αναλυτικά τα περιεχόμενα των 9 CD στην έκδοση: *Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής. Εκδοτικό Πρόγραμμα*, Κέντρον Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999, όπου και τα υπόλοιπα αναγκαία στοιχεία (χρόνοι, παραπομπές, ισοκράτες, ηχοληπτικά δεδομένα). Η εκτέλεση του Ειρμολογίου του Πέτρου Πελοποννησίου αποτελεί, στην πράξη, έργο επίπονο και σπουδαίο, η δε ερμηνεία σ' αυτό του Σεβασμιοτάτου Νικοδήμου πολύτιμη ψαλτική παρακαταθήκη. Όχι μόνο γιατί οι αργές Καταβασίες έχουν πάψει πια να ψάλλονται από τους πολλούς, αλλά και γιατί η παράδοση του Πέτρου Πελοποννησίου στα αργοσύντομα αυτά μέλη (όπως περιέχονται στο Ειρμολόγιο) είναι από τις σπουδαιότερες, ίσως η σπουδαιότερη μουσική έκφραση της νεώτερης εποχής.

ΣΩΜΑ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΙΡΜΟΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
(Τέλος του 18ου αι.)

5 ψηφιακοί δίσκοι (CD)

Ψάλλει παντού ο πρωτοψάλτης Καβάλας ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ (CD 1ο - 5ο). Στα CD αυτά περιέχονται, κατ' ήχον, οι Ειρμοί 33 κανόνων της Οκτωήχου και εορτών του Ενιαυτού, Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου (συνολικά 321 ειρμοί, CD 1ο - 4ο). Επίσης, τα κατ' ήχον Προσόμοια, τα κατ' ήχον Καθίσματα, τα Προσόμοια του Πάσχα και ένας Άμωμος, και αυτά μέλη του Πέτρου Βυζαντίου (CD 5ο). Οι εκτελέσεις από την α' έκδοση, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου Πελοποννησίου μετά του Συντόμου Ειρμολογίου Πέτρου πρωτοψάλτου του Βυζαντίου*, Κων/πολη 1825. Αναλυτικά τα περιεχόμενα των 5 CD στο τεύχος: *Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής. Εκδοτικό Πρόγραμμα*, Κέντρον Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999, όπου και τα υπόλοιπα αναγκαία στοιχεία (χρόνοι, παραπομπές, ισοκράτες, ηχοληπτικά δεδομένα). Το Σύντομο Ειρμολόγιο του Πέτρου Βυζαντίου είναι το πρώτο τονισμένο σύντομο Ειρμολόγιο στην ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής. Αδρό, συλλαβικό, εύρυθμο και επιπλέον απλό στο ύφος και νεωτερικό. Η ερμηνεία, έγχρονη, ρυθμική, μεστή, αποδίδει και εδώ λαμπρά τα σύντομα αυτά μέλη, δυσκολότερα από τη φύση τους στη σωστή εκτέλεση. Ο Ματθαίος Τσαμκιράνης είναι από τους ικανότερους σύγχρονους ψάλτες για την απόδοση σύντομων μελών.

ΣΩΜΑ ΕΚΤΟ

ΠΟΛΥΕΛΕΟΙ

(17ος - 18ος - 19ος αι.)

6 ψηφιακοί δίσκοι (CD)

Ψάλλουν ο Σεβασμιότατος μητροπολίτης Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ (CD 1ο - 2ο) και ο πρωτοψάλτης Αθηνών ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ (CD 3ο - 6ο). Ο πρώτος εκτελεί τον πολυέλεο *Λόγον αγαθόν* ηχ δ' του Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 - 1710/1715) και ο δεύτερος τους πολυελέους *Δούλοι Κύριον* ηχ πλ α' του Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή 1760 - †1777), *Λόγον αγαθόν* ηχ λέγετος και *Επί των ποταμών Βαβυλώνος* ηχ γ' του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770 - †1840), και *Εξομολογείσθε τω Κυρίω* ηχ λέγετος Θεοδώρου Φωκαέως (1790 - †1851). Οι εκτελέσεις από τις πρώτες έντυπες δημοσιεύσεις, *Ταμείον Ανθολογίας*, Κων/πολη 1824, τόμ. Α' και *Πανδέκτη*, Κων/πολη 1850 - 1851, τόμ. Β'. Οι πολυέλεοι είναι παλαιά και σπουδαία μαθήματα. Στη νεωτερική εκδοχή τους του 18ου και 19ου αιώνα παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Λαμπρές οι ερμηνείες του Λεωνίδα Σφήκα, ο οποίος τους εκτελεί εδώ όπως τους διδάχθηκε και τους συνέψαλλε με τον σπουδαίο δάσκαλό του, Κωνσταντινούπολίτη μουσικό και ψάλτη, Γεώργιο Βινάκη. Οι ηχογραφήσεις Πολυελέων συνεχίζονται.

ΣΩΜΑ ΕΒΔΟΜΟ

ΚΡΑΤΗΜΑΤΑ

Μέρος Α'

(14ος - 16ος αι.)

Στο Σώμα αυτό, Μέρος Α', έχει προγραμματισθεί να περιληφθούν όλα τα παλαιά κρατήματα (14ου - 16ου αι.), όπως αυτά παρουσιάζονται συγκεντρωμένα στο Παλαιό Κρατηματάριο, και κατά τη μεταγραφή του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Εθν. Βιβλ. της Ελλάδος, ΜΠΤ αρ χφ 710 και 711, τόμ. Α'-Β', έτος μεταγραφής 1817). Στο πλαίσιο αυτό έχουν εκτελεστεί ήδη (Ιούλιος 1989) από τον πρωτοπρεσβύτερο του Πατριαρχικού ναού στο Φανάρι π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΣΙΝΑΡΑ (1912 - 1995) τρία παλαιά κρατήματα, δύο του Ξένου του Κορώνη (ακμή 1320 - 1350 περ.) και ένα του Γαβριήλ επισκόπου Ιερισσού (16ος αι.). Οι εκτελέσεις αυτές παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον από την άποψη της τεχνικής και του ύφους, καθώς παραπέμπουν σε μια παλαιότατη ερμηνευτική παράδοση που δυστυχώς δεν επιβιώνει πιά.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

Μέλη 17ου-18ου-19ου

Μέρος Α΄

1. *Θεαρχίω νεύματι*. Δοξαστικό οκτάηχο Ιακώβου πρωτοψάλτου (ακμή 1760 - †1800). Οι 3 πρώτοι στίχοι. Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 9'.34" - 2. *Σήμερον προέρχεται* ηχ πλ β'. Δοξαστικό Ιακώβου πρωτοψάλτου. Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 8'.29" - 3. Κράτημα ηχ α' Κε Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή περ. 1760 - †1777). Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 12'.35" - 4. *Ο καρπός της κοιλίας σου* ηχ πλ β' Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680-1710). Από το οκτάηχο *Θεοτόκε Παρθένε*. Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 5'.35" - 5. *Ότι σωτήρα έτεκες* ηχ βαρύς Πέτρου Μπερεκέτη. Από το ίδιο οκτάηχο. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. 5'.32" - 6. *Πάσαν την ελπίδα μου* ηχ βαρύς. Καλοφωνικός ειρμός Πέτρου Μπερεκέτη. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. 13'.43" - 7. *Εν βυθώ κατέστρωσε ποτέ* ηχ λέγετος. Καλοφωνικός ειρμός Πέτρου Μπερεκέτη. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ. 10'.15" - 8. Πασαπνοάρια Αίνων ηχ α' και γ' Ιακώβου πρωτοψάλτου. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ. 7'.52". Διάρκεια CD 73'.31".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Μέλη 17ου-18ου-19ου

Μέρος Β΄

1. *Αστρον ήδη ανατέταλκεν* ηχ α΄. Καλοφωνικός ειρμός Μπαλασίου ιερέως (ακμή 1660 - 1700). Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 6΄.30΄΄ - 2. Ευλογητάρια ηχ πλ α΄ Κε Πέτρου Πελοποννησίου (ακμή περ. 1760 - †1777). Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 10΄.15΄΄ - 3. *Εν τω θλίβεσθαί με* ηχ πλ α΄ Πα Πέτρου Πελοποννησίου. Αντίφωνα Κυριακών. Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 6΄.33΄΄ - 4. Κράτημα ηχ γ΄ Πέτρου Πελοποννησίου. ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΦΗΚΑΣ. 13΄.40΄΄ - 5. *Αναστάσεως ημέρα* ηχ α΄ Πέτρου Βυζαντίου (ακμή 1770 - †1808). Ειρμοί Πάσχα. ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. 6΄.32΄΄ - 6. *Ο διδούς τροφήν* ηχ α΄ Πέτρου Εφεσίου (α΄ μισό 19ου αι.). ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. 6΄.55΄΄ - 7. *Χαίρε απειρόγαμε* ηχ βαρύς Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770 - †1840). ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜ-ΚΙΡΑΝΗΣ. 4΄.53΄΄ - 8. Κράτημα ηχ πλ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 - 1710). Μοναχοί ΑΝΤΙΠΑΣ και ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ. 4΄.52΄΄ - 9. *Την αδιαφθόρως* ηχ πλ α΄ Δαμιανού Βατοπεδινού (ακμή περ. 1670 - 1700). Μοναχοί ΑΝΤΙΠΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, ΙΩΣΗΦ. 5΄.43΄΄ - 10. *Σέ μεγαλύνομεν* ηχ πλ δ΄ Κωνσταντίνου του εξ Αγχιάλου (τέλος 16ου αι.). Μοναχοί ΑΝΤΙΠΑΣ, ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ, ΦΙΛΟΘΕΟΣ, ΙΩΣΗΦ. 8΄.20΄΄. Διάρκεια CD 74΄.20΄΄.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΡΙΤΗ

Οκτάηχα Μέλη & Συστήματα

(17ος - 18ος - 19ος αι.)

1. *Ρόδον το αμάραντον* Χουρμουζίου Χαρτοφύλακας (περ. 1770 - †1840). Μάθημα θεοτοκίο. Ήχοι α΄ και γ΄. Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 5΄.29΄΄ και 4΄.11΄΄ - 2. *Ρόδον το αμάραντον* Νικολάου πρωτοψάλτου Σμύρνης (περ. 1790 - †1887). Μάθημα θεοτοκίο. Ήχοι α΄ και γ΄. Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 4΄.28΄΄ και 4΄.02΄΄ - 3. *Θεοτόκε Παρθένε* Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 - 1710). Μάθημα θεοτοκίο. Ήχοι δ΄ και πλ α΄. Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 6΄.00΄΄ και 5΄.14΄΄ - 4. *Εξομολογείσθε τω Κυρίω* Πέτρου Εφεσίου (α΄ μισό του 19ου αι.) Πολυέλεος. Ήχοι βαρύς και πλ δ΄. ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. 4΄.58΄΄ και 5΄.11΄΄ - 5. *Ψάλλοντές σου τον τόκον* Πέτρου Μπερεκέτη. Οίκος του Ακαθίστου. Ήχοι α΄ (εναρκτικό κράτημα) και ήχος βαρύς και πλ δ΄ (αρχή). Ιερομόναχοι ΑΝΤΙΠΑΣ και ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ. 18΄.28΄΄ και 10΄.09΄΄. Διάρκεια CD 68΄.16΄΄.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Καλοφωνικοί Ειρμοί
(17ος - 18ος - 19ος αι.)

Μέρος Α΄

Ψάλλει ο Θρασύβουλος Στανίτσας

1. *Εν τη βροντώση καμίνω* ηχ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 - 1710). 9'.18" -
2. *Εν βυθώ κατέστρωσε ποτέ* ηχ λέγετος Πέτρου Μπερεκέτη. 10'.05" -
3. *Εσείσθησαν λαοί* ηχ δ΄ Άγια Πέτρου Μπερεκέτη. 11'.35" -
4. *Ο άγγελος εβόα* ηχ πλ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη. 8'.39" -
5. *Έφριξε γη* ηχ πλ α΄ Παναγιώτου Χαλάτζογλου (ακμή 1708 - †1748). 11'.27" -
6. *Την δέησίν μου δέξαι την πενιχράν* Γεωργίου του Κρητός (ακμή 1790 - †1815). 15'.40". Διάρκεια CD 67'.04".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

Καλοφωνικοί Ειρμοί
(17ος - 18ος - 19ος αι.)

Μέρος Β΄

1. *Άστρον ήδη ανατέταλκεν* ηχ α΄ Μπαλασίου ιερέως (ακμή περ. 1660 - 1700). Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 5'.54" -
2. *Εκύκλωσαν αι του βίου με ζάλαι* ηχ πλ δ΄ Αθανασίου Πατριάρχου (ακμή 1687 - 1711). Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 5'.45" -
3. *Συνέχομαι πάντοθεν δεινοίς* ηχ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη (ακμή 1680 -

1710). Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 12'.56" -

4. *Ποίαν σοι επάξιον ωδήν* ηχ α΄ Σωτηρίου Βλαχοπούλου (β΄ μισό 19ου αι.). Πατήρ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ. 13'.30" -
5. *Εν Σιναίω τω όρει* ηχ γ΄ Δαμιανού Βατοπεδινού (ακμή 1670 - 1700). Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 5'.08" -
6. *Ίδε ην προέφης* ηχ α΄ Πέτρου Μπερεκέτη. Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 7'.25" -
7. *Παντάνασσα πανύμνητε* ηχ δ΄ Άγια Μελετίου Σιναΐτου του παλαιού (αρχές 18ου αι.). Μητροπολίτης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ. 6'.20" -
8. *Πώς σου την χάριν υμνήσαιμι* ηχ πλ δ΄ Πέτρου Μπερεκέτη. ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ. 13'.17". Διάρκεια CD 71'.15".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΗ

Δοξαστικά Ιακώβου πρωτοψάλτου
(Σύνθεση 1794/1795)

Μέρος Α΄

Ψάλλει ο πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής

1. *Σήμερον προέρχεται* ηχ πλ β΄. Δόξα και Νυν των Αίνων της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού. 8'.29" -
2. *Τον υιόν της βροντής* ηχ β΄. Δόξα του Εσπερινού Ιωάννου του Θεολόγου. 16'.41" -
3. *Αναπεσών εν τω στήθει* ηχ δ΄ Πα. Δόξα της Λιτής Ιωάννου του Θεολόγου. 10'.50" -
4. *Όπου επισκιάσει* ηχ πλ α΄. Δόξα των Αίνων Σύναξης Αρχαγγέλων. 10'.05" -
5. *Ότε καιρός της επί γης* ηχ πλ β΄. Δόξα των Αίνων των Χριστουγέννων. 12'.41" -
6. *Προς την φωνήν του βοώντος* ηχ πλ δ΄. Δόξα και Νυν Α΄ Ωρας Θεοφανείων. 10'.54". Διάρκεια CD 67'.40".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

Δοξαστικά Ιακώβου πρωτοψάλτου
(Σύνθεση 1794/1795)

Μέρος Β΄

Ψάλλει ο πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής

1. *Εκάθισεν Αδάμ* ηχ πλ β΄. Δόξα Εσπερινού Κυριακής της Τυροφάγου. 13΄.27" -
2. *Σήμερον η χάρις* ηχ πλ β΄. Δόξα και Νυν του Εσπερινού Κυριακής των Βαΐων. 8΄.17" -
3. *Ανέτειλε το έαρ* ηχ πλ α΄ Πα. Δόξα των Αίνων Αγ. Γεωργίου. 15΄.34" -
4. *Βασιλεύ ουράνιε* ηχ πλ β΄. Δόξα και Νυν των Αίνων Κυριακής της Πεντηκοστής. 14΄.27" -
5. *Μήτηρ μεν εγνώσθης* ηχ βαρύς Γα. Δογματικό Θεοτοκίο. 14΄.52". Διάρκεια CD 66΄.41".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΟΓΔΟΗ

Καταβασίες Πέτρου Πελοποννησίου
(Σύνθεση περ. 1764-1770)

Ψάλλει ο Μητροπολίτης Νικόδημος Βαλληνδράς

1. *Άσωμεν πάντες λαοί* ηχ α΄. Ωδές α΄ - θ΄. Κυριακής του Θωμά. 14΄.07" -
2. *Ανοίξω το στόμα μου* ηχ λέγετος. Ωδές α΄ - θ΄. Ευαγγελισμού. 16΄.37" -
3. *Τω σωτήρι θεώ* ηχ πλ α΄.

Ωδές α΄ - θ΄. Αναλήψεως. 9΄.20" -

4. *Σταυρόν χαράξας Μωσής* ηχ πλ δ΄ Γα. Ωδές α΄ - θ΄. Σαββάτου του Λαζάρου. 16΄.14" -
5. *Τω την άβατον* ηχ β΄ χρωματικός. Ωδές α΄, η΄, θ΄ (με τα τροπάρια). Μεγάλης Δευτέρας. 16΄.22". Διάρκεια CD 67΄.21".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΕΝΑΤΗ

Ειρμοί Πέτρου Βυζαντίου
(Τέλος 18ου αι.)

Ψάλλει ο Ματθαίος Τσαμκιράνης

1. *Χριστός γεννάται δοξάσατε* ηχ α΄. Ωδές α΄ - θ΄. Α΄ Κανόνα Χριστουγέννων. 7΄.01" -
2. *Πεποικιλμένη τη θεία δόξη* ηχ α΄. Ωδές α΄ - θ΄. Κοιμήσεως της Θεοτόκου. 7΄.39" -
3. *Βυθού ανεκάλυψε πυθμένα* ηχ β΄ χρωματικός. Ωδές α΄ - θ΄. Α΄ Κανόνα Θεοφανείων. 6΄.29" -
4. *Χέρσον αβυσσοτόκον πέδον ήλιος* ηχ γ΄. Ωδές α΄ - θ΄. Υπαπαντής. 6΄.15" -
5. *Θαλάσσης το Ερυθραίον πέλαγος* ηχ λέγετος. Ωδές α΄ - θ΄. Οκτωήχου και Α΄ Κυριακής των Νηστειών. 4΄.55" -
6. *Θείω καλυφθείς ο βραδύγλωσσος γνόφω* ηχ λέγετος. Ωδές α΄ - θ΄. Πεντηκοστής. 7΄.00" -
7. *Γην επ΄ ην ουκ έλαμψεν* ηχ πλ α΄. Ωδές α΄ - θ΄. Β΄ Κανόνα Οκτωήχου. 4΄.59" -
8. *Τω σωτήρι θεώ* ηχ πλ α΄. Ωδές α΄ - θ΄. Αναλήψεως. 5΄.04" -
9. *Κύματι θαλάσσης* ηχ πλ β΄. Ωδές α΄ - θ΄. Μεγάλου Σαββάτου. 6΄.19" -
10. *Πόντω εκάλυψε Φαραώ συν άρμασιν* ηχ βαρύς Γα. Ωδές α΄ - θ΄. Κυριακής της Πεντηκοστής. 5΄.55" -
11. *Σταυρόν χαράξας Μωσής* ηχ πλ δ΄ Γα. Ωδές α΄ - θ΄. Υψώσεως Τιμίου Σταυρού. 7΄.47". Διάρκεια CD 69΄.23".

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΚΑΤΗ

Τριαδικά Πολυελέων

(19ος αι.)

Ψάλλει ο Λεωνίδας Σφήκας

1. α. Δόξα. *Τριάς ομοούσιε ηχ λέγετος* (Τριαδικό). 16'.51". **β.** *Και νυν. Πρόσδεξαι δέσποινα ηχ λέγετος* (Θεοτοκίο). 12'.26". Από τον πολυέλεο *Λόγον αγαθόν ηχ λέγετος* Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (περ. 1770 - †1840) - **2. α.** Δόξα. *Θεέ τρίθεε τρισήλιε ηχ γ'* (Τριαδικό). 10'.49". **β.** *Και νυν. Αμαρτωλών τας δεήσεις ηχ γ'* (Θεοτοκίο). 9'.33". Από τον πολυέλεο *Επί των ποταμών Βαβυλώνος ηχ γ'* Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος - **3.** Δόξα και *Νυν. Τρισήλιε άκτιστε ηχ λέγετος* (Τριαδικό). 22'.24". Από τον πολυέλεο *Εξομολογείσθε τω Κυρίω ηχ λέγετος* Θεοδώρου Φωκαέως. Διάρκεια CD 72'.03".

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ • ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Μαρία Στέφωση
Νίκος Κωστόπουλος
Μανόλης Κ. Χατζηγιακουμής

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

“Πολύχρωμο”, Μενάνδρου 54, Αθήνα

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Νίκος Κοντός: Πατήρ Διονύσιος Φιρφιρής (1984)
Ρωμύλος Παρίσης: Θρασύβουλος Στανίτσας (1985)
 Ιερομόναχος Αμφιλόχιος (1992)
 Βασίλειος Εμμανουηλίδης (1999)
Κώστας Μανόλης: Ιερομόναχος Αντίπας (1993)
 Ιερομόναχος Φιλόθεος (1993)
 Μοναχός Ιωσήφ (1993)

Οι φωτογραφίες του Σεβασμιοτάτου
Νικοδήμου Βαλληνδρά, του Ματθαίου Τσαμκιράνη και του
Λεωνίδα Σφήκα από το προσωπικό Αρχείο των εικονιζομένων.

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ • ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

“Πέργαμος” ΑΒΕΕ - Παιανία Αττικής

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΙΣΚΩΝ

Τεχνικός ήχου: Γιάννης Σκιαδάς

Εκτύπωση

Fabelsound, Αθήνα • Ψηφιακή εγχάραξη -
επεξεργασία: Θεόδωρος Χρυσανθόπουλος

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΗΧΟΥ - ΚΕΙΜΕΝΩΝ - ΕΚΔΟΣΗΣ

Μανόλης Κ. Χατζηγιακουμής

Εικόνες εξωφύλλων

Ανθολογία Πρώτη: Χριστός (Λεπτομέρεια), Τέμπερα σε ξύλο.
Μονή Σινά, 13ος αι. • Ανθολογία Δεύτερη: Παναγία σε Θρό-
νο (Λεπτομέρεια), Αγ. Όρος, Πρωτάτο. Πανσέληνος (1290)